

AMERSFOORT EN OMSTREKEN

Uitgave van de Nederlandse Genealogische Vereniging Afdeling Amersfoort en Omstreken
Jaargang 16 september 2007 Nummer 3

In 1975 werd een gedeelte van de oude Amersfoortse ommuring herbouwd op teruggevonden funderingen. Het geeft thans een goed beeld hoe de oorspronkelijke muur eruit moet hebben gezien. Het is jammer dat deze schitterende waltoren in de omgeving van de Kamppoort niet in de restauratieplannen kon worden opgenomen. (Naar een tekening van Jan Apeldoorn, 1825)

Ten geleide

Steeds meer leden weten de weg naar ons periodiek te vinden om hierin de resultaten van hun onderzoek te publiceren. Dat is een goede ontwikkeling. Wij willen graag aan onze leden die mogelijkheid bieden. Het is gebleken dat daarop soms verrassende reacties volgen. In dit nummer vindt u weer veel lezenswaardig. Onze werkgroep lezingen en activiteiten heeft deze keer op vijf verschillende locaties lezingen gepland en daarvoor een aantal interessante onderwerpen op de agenda gezet. U bent tot 12 januari 2008 onder de pannen. Het zou jammer zijn als u ze zou missen, maar het is wel even opletten waarheen u moet gaan.

Naast interessante vondsten vanuit de beide werkgroepen en verslagen van de bijeenkomsten en lezingen, maken we kennis met een vergeten held, bezoeken een graf in de oude kerk van Soest, verbazen ons over een verdwaald verzoekschrift uit 1761 in Wageningen en genieten van een uitgebreid verhaal over de passie voor toneel van Ries Welling, geschreven door zijn kleinzoon. Heel waardevol zijn twee nieuwe digitale bronnen, zoals de digitale kadastrale atlas van Amersfoort en Hoogland en de Historische tijdbalk Amersfoort. Kortom dit nummer is het waard om te lezen en te bewaren. De redactie wenst u hierbij veel leesplezier.

Werkgroep Lezingen & Activiteiten

Afdelingsbijeenkomsten

De zomer loopt ten einde, dus komt er weer meer tijd voor het uitoefenen van onze hobby. Het afdelingsbestuur nodigt onze leden en belangstellenden daarom van harte uit voor de hierna genoemde bijeenkomsten. Alle bijeenkomsten zijn vrij toegankelijk. De consumpties zijn voor eigen rekening. De eerste afdelingsbijeenkomst van 2008 is vrij vroeg in januari gepland. Om u toch vroegtijdig van de inhoud daarvan op de hoogte te stellen hebben wij deze eveneens in dit najaarsoverzicht opgenomen.

Datum **zaterdag 15 september 2007**

Tijd van 14.00 tot 16.00 uur

Plaats restaurant Oud Leusden, zaal Leusderhof

Vlooswijkseweg 1, 3832 RG Leusden

Onderwerp contactmiddag Wat heeft uw NGVafdeling Amersfoort en het verenigingscentrum te Weesp u te bieden?

Op onze contactmiddag zullen verschillende diensten binnen onze afdeling en van de vereniging vertegenwoordigd zijn. Zo komen er medewerkers van het Verenigingscentrum, gewapend met hun pc's met daarop diverse zoekbestanden zoals een geautomatiseerde catalogus die een goede ingang geeft op de aldaar aanwezige boeken (een kleine 15.000) met onderwerpen variërend van genealogieën tot kadastrale atlassen, van streekgeschiedenis tot encyclopedie en van kwartierstaat tot archiefinventaris. Ook is er een index op naam van circa 2200 boeken met kwartierstaten en genealogieën, ruim 315.000 overlijdensadvertenties en meer dan een half miljoen bidprentjes. Er is een toegang op de omvangrijke zegelcollectie. Ruim 3000 zegels zijn digitaal toegankelijk en kunnen op het scherm worden bekeken.

De catalogus van de periodieken en tijdschriften met circa 1900 titels is nu nog uitgebreider. Begonnen is met het toevoegen van een korte samenvatting. U kunt bijvoorbeeld zoeken op naam, plaats, onderwerp en auteur. Dit jaar is er ook weer iets nieuws. De NGV bezit een collectie 'handmerken'. Men is begonnen deze digitaal toegankelijk te maken. Het is zeker de moeite waard dit eens te bekijken.

Uiteraard worden op deze dag de waardevolle 'kiezerslijsten' (adresboeken met de namen, adressen, geboortedata en plaatsen van alle kiezers uit Amsterdam, Den Haag en Utrecht) meegenomen. Van de voornoemde digitale bestanden kunnen voor de belangstellenden kopieën worden gemaakt. Verder zijn onder meer onze DIPfunctionaris (Dienst Informatie en Promotie) – Joke Sickmann – en onze webmaster (beheerder van de afdelingsinternetwebsite) – Jan Roggenkamp – met een ruime stand aanwezig.

Hebt u problemen van genealogische aard, breng dan uw eigen gegevens mee. Door het uitwisselen van ervaringen komt u dicht bij het doel een complete genealogie op te bouwen. Indien uzelf ruimte nodig heeft om uw gegevens wat uitgebreider te exposeren, laat dat even weten via telefoonnummer 033 245 34 55 en we proberen ruimte voor u reserveren.

Datum dinsdag 2 oktober 2007

Tijd van 20.00 tot 22.00 uur (vanaf 19.30 uur ontvangst met koffie/thee)

Plaats gemeentehuis van Ede, Gemeentearchief, Bergstraat 4, 6711 DD Ede

Onderwerp PowerPointpresentatie over het Gemeentearchief, rondleiding, drie workshops met plenaire afronding en vragenronde

Inleider Peter van Beek, archivaris van het Gemeentearchief van Ede

Deze avond zal deels in het teken staan van een kennismaking met het Gemeentearchief Ede. Er is een presentatie en een rondleiding door studiezaal en depots.

Daarnaast zal er in drie workshops aandacht worden besteed aan:

- genealogisch en heraldisch onderzoek in Ede en omgeving
- erfgoededucatie en genealogie
- digitale ontwikkelingen bij erfgoedinstelling en de betekenis voor onderzoek

Natuurlijk is er ook gelegenheid om vragen te stellen of te vertellen over eigen onderzoekservaringen.

Datum dinsdag 16 oktober 2007

Tijd van 20.00 tot 22.00 uur

Plaats zalencentrum De Kom, zaal De Kommenzaal

Hamersveldseweg 51, 3833 GL LeusdenCentrum

Onderwerp Een nieuwe koers voor Archief Eemland?

'Inleider' Alice van Diepen, directeur Archief Eemland

Deze avond geen lezing over een bepaald onderwerp met een inleider (m/v) zoals u van ons gewend bent. Daarom is het woord inleider hier tussen aanhalingstekens geplaatst. Alice van Diepen is de nieuwe directeur van het Archief Eemland en zij zal de komende jaren leiding gaan geven aan de nieuwe ontwikkelingen binnen het archief dat ook op weg is naar een nieuwe thuisbasis in het Eemcentrum. Wat gaat dat onder andere betekenen voor een van de belangrijkste doelgroepen van het archief: de genealoog?

Het belooft een zeer interessante bijeenkomst te worden waarin de nodige 'tipjes' van de nieuwe archiefsluiers zullen worden opgelicht. Mogelijk nog interessanter is dat Alice van Diepen graag een gesprek met de zaal wil aangaan om te ervaren wat voor relaties de aanwezigen hebben met het Archief Eemland. Ook wil zij ingaan op de verschillende diensten en producten van het Archief, en met welke daarvan de dienstverlening verbeterd zou kunnen worden. Kortom, er wordt deze avond van de toehoorders en gebruikers van Archief Eemland een actieve medewerking gevraagd waarvan de genealoog van morgen de 'vruchten zou kunnen plukken'.

Datum zaterdag 27 oktober 2007

Tijd van 13.45 tot 16.30 uur (vanaf 13.30 uur ontvangst met koffie/thee)

Plaats zaal achter de Tuindorpkerk in UtrechtOost

Prof. Suringarlaan 1, 3571 WH Utrecht (hoek: H.F. van Riellaan)

Onderwerp Inloopmiddag Genealogie en Computer

De NGVafdelingen Utrecht en Amersfoort en Omstreken organiseren samen met de Gebruikersgroep Genealogie van de Hobby Computer Club (HCC) afdeling Utrecht een inloopmiddag waar informatie over een aantal genealogische computerprogramma's zal worden gegeven en waar u problemen met uw genealogieprogramma aan specialisten kunt voorleggen.

Het (voorlopige) programma ziet er als volgt uit:

13.45 – 14.00 uur: inleiding

14.00 – 14.30 uur: korte introductie van GensDataPro, Aldfaer en HazaData

14.30 – 16.30 uur: voorleggen en oplossen van problemen

Datum zaterdag 3 november 2007

Tijd van 14.00 tot 16.00 uur

Plaats restaurant Oud Leusden, zaal Trekerhof

Vlooswijkseweg 1, 3832 RG Leusden

Onderwerp Computergenealogie

Wie belangstelling heeft voor het gebruik van de computer bij zijn hobby, is welkom op deze werkmiddag. Er zullen verschillende pc's met genealogieprogramma's aanwezig zijn. Deze bijeenkomst is bedoeld om u kennis te laten maken met verschillende genealogische programma's en om samen verder te komen door elkaar te helpen bij het oplossen van grote en kleine computerproblemen.

Datum donderdag 22 november 2007

Tijd van 20.00 tot 22.00 uur

Plaats zalencentrum De Kom, zaal De Kommenzaal

Hamersveldseweg 51, 3833 GL LeusdenCentrum

Onderwerp Afdelingsledenvergadering met aansluitend een lezing

Let u erop dat ook deze afdelingsledenvergadering om 20.00 uur begint!

De agenda voor deze en het verslag van de vorige afdelingsledenvergadering zijn te vinden op internet <http://amersfoorteo.ngv.nl>.

Leden die per email het afdelingsnieuws ontvangen, krijgen de agenda met bijlagen automatisch toegestuurd. Deze informatie ligt vóór aanvang van de vergadering eveneens ter inzage. De afdelingsledenvergadering wordt gehouden voorafgaande aan de Algemene Vergadering van de NGV op zaterdag 24 november aanstaande in Utrecht, waar onze afdelingsafgevaardigde en/of plaatsvervangend afdelingsafgevaardigde onze afdeling zal/zullen vertegenwoordigen.

Agendapunten van en eventueel stemgedrag tijdens de Algemene Vergadering van de NGV zullen worden voorbesproken en besloten in de afdelingsledenvergadering.

Na een korte pauze volgt een lezing ondersteund met diabeelden.

Onderwerp De krant als genealogische bron

Inleider De heer ir. W. van de Westeringh

In Nederland verschijnen al zo'n 300 jaar kranten. Voordat de geregelde kranten begonnen te verschijnen, werden bijzondere gebeurtenissen via gedrukte pamfletten aan het publiek kenbaar gemaakt. Een van de oudste couranten van Nederland is de Amsterdamsche Courant, die vanaf 1672 verscheen. Van de bekende Oprechte Haarlemsche Courant werd al zo'n vijf jaar eerder het eerste nummer uitgegeven. Hoewel er in oude kranten, vooral die uit de vorige eeuw, maar eveneens de 19de eeuw, ook al wel familieadvertenties stonden, kunnen kranten vooral van belang zijn omdat er interessante beschrijvingen in kunnen staan, waarmee een genealogie aangekleed kan worden.

Bijvoorbeeld: reclameadvertenties van winkels en zaken, gerechtelijke processen en vonnissen, verenigingsactiviteiten, plaatselijke gebeurtenissen, etc. Vooral in de regionale kranten mogen we zulke gegevens verwachten.

Aan de hand van een aantal voorbeelden zal een indruk gegeven worden wat zoal in kranten gevonden kan worden, waarmee men als het ware personen kan laten herleven. Daarmee wordt dan vaak tevens een brokje geschiedenis van een streek, een dorp, een boerderij, een beroep of een belangrijke gebeurtenis geschreven.

Datum zaterdag 15 december 2007

Tijd van 14.00 tot 16.00 uur

Plaats restaurant Oud Leusden, zaal Leusderhof

Vlooswijkseweg 1, 3832 RG Leusden

Onderwerp Wapengekletter Op zoek naar de heraldische bronnen van onze familie

Inleider De heer R.J.P.M. Vroomen

De heer René Vroomen uit Echt is voorzitter van de Commissie Heraldiek van het Limburgs Geschied en Oudheidkundig Genootschap en voorts lid van de Commissie Wapenregister van de NGV. Hij zal vertellen over de heraldiek, de wetenschap die het ontstaan, de ontwikkeling en het gebruik van heraldische wapens bestudeert. Naast circa 600 adellijke wapens zijn er ongeveer 40.000 familiewapens bekend. Het familiewapen is het erfelijke symbool van één bepaald geslacht.

Het gebruik van familiewapens dateert uit de Middeleeuwen. Het familiewapen was niet alleen voorbehouden aan de adel, maar werd ook door burger en boerenfamilies gevoerd, om bijvoorbeeld de maatschappelijke positie te onderstrepen.

Voor het voeren van een familiewapen dient men lid te zijn van een familie die het wapen voert. Een familie die geen familiewapen voert, kan er overigens nog steeds een laten ontwerpen. Dit dient te geschieden volgens de regels van de heraldiek. Het wapen mag niet al door een andere familie worden gevoerd. Er bestaat geen officieel Nederlands wapenregister van de Nederlandse familiewapens. Jammer genoeg zijn er nog steeds malafide bureautjes die op het gebied van familiewapens beunhazerij plegen.

U krijgt deze middag een handreiking hoe u kunt achterhalen of uw voorouders een familiewapen voerden, wat de achtergronden zijn en hoe u een nieuw ontwerp voor een wapen kunt laten registreren. Ook zal waar mogelijk worden ingegaan op enkele familiewapens in de omgeving, met bijzondere aandacht voor de wapens die uzelf meebrengt. Belangstellenden die een familiewapen bezitten kunnen dit meebrengen om het te laten taxeren op hun heraldische 'kunst' of 'kitsch'waarde. De presentatie zal worden geïllustreerd met beelden in kleur of zwartwit.

Datum zaterdag 12 januari 2008

Tijd van 14.00 tot 16.00 uur

Plaats zalencentrum De Kom, zaal De Kommenzaal

Hamersveldseweg 51, 3833 GL LeusdenCentrum

Onderwerp Amersfoort zoals het was

Inleider De heer drs. Jan Carel van Dijk

Jan Carel van Dijk is van kindsbeen af gefascineerd door de Amersfoortse geschiedenis.

Ongeveer drie jaar geleden is hij serieus begonnen met het verzamelen van Ansichtkaarten van Amersfoort en directe omgeving. Zijn collectie is inmiddels uitgegroeid tot maar liefst 5.000 verschillende exemplaren.

Naast het verzamelen verdiepte Van Dijk zich ook in de geschiedenis van de Ansichtkaart in het algemeen. Een prentbriefkaart gaf de ontvanger niet alleen een mooi beeld van de plaats waar de verzender zich bevond, vaak gaf de Ansicht ook actuele informatie weer, zoals een ramp, een belangrijke opening of het bezoek van leden van het Koninklijk Huis.

Jan Carel van Dijk wil zijn kennis niet voor zichzelf houden en verzorgt daarom graag een verhaal met lichtbeelden aan de hand van 200 oude Ansichtkaarten.

Agenda van de bijeenkomsten 1e kwartaal 2008

Zaterdag 12 januari van 14.00 tot 16.00 uur Amersfoort zoals het was

Zaterdag 26 januari van 14.00 tot 16.00 uur Computergenealogie

Zaterdag 16 februari van 14.00 tot 16.00 uur Lezing

Donderdag 28 februari van 20.00 tot 22.00 uur Lezing in Ede

Woensdag 12 maart van 20.00 tot 22.00 uur Lezing

Zaterdag 29 maart van 14.00 tot 16.00 uur Computergenealogie

Ledenbestand

We verwelkomen de volgende nieuwe leden in onze afdeling. Wij hopen hen op onze bijeenkomsten te ontmoeten.

Dhr. drs. R.A. Corbeij Specht 19 3766 WN Soest

Dhr. C.C.B. Dibbits De Bekroning 10 3823 EA Amersfoort
Dhr. H. Hooijer Dorresteinseweg 112 3817 GD Amersfoort
Dhr. P.J.M. Jacobs Gramserweg 71 3711 AV Austerlitz
Dhr. G. Kamstra Heimanslaan 55 6705 AE Wageningen
Dhr. P.J. Schultheiss Spanderswoud 5 3823 CP Amersfoort
Dhr. A. Stomphorst Van Speijklaan 29 3742 PE Baarn
Dhr. R. Willemze Dopperstraat 33 3752 JA BunschotenSpakenburg
Dhr. A.L. Wong Kanaalstraat 326 7311 MZ Apeldoorn
Mw. E.G. Zuidinga Benedictijnenhove 45 3834 ZB Leusden

Van uw voorzitter door Willem van Maren

Na een (deels) zeer natte zomer zijn we in een periode aangeland waarin de avonden steeds langer worden. 's Avonds is buiten niet veel meer te zien en dat is een goede aanleiding om onszelf binnenshuis weer met genealogie bezig te houden. De werkgroep Lezingen en Activiteiten heeft opnieuw een mooi programma opgesteld en we hopen dat ook het komende seizoen weer velen van u het de moeite waard zullen vinden om op de verenigingsavond te komen. Neem dan tegelijk ook uw genealogische probleempjes mee. Wie weet is er iemand die u kan helpen.

Op 29 april 2007 vond in Utrecht de Algemene Vergadering plaats. Van het hoofdbestuur traden voorzitter Trap, secretaris Wessling en lid Van Louvezijn af. Met name de heren Trap en Van Louvezijn zijn lang hoofdbestuurslid geweest en hebben veel voor de NGV gedaan. We zijn hen veel dank verschuldigd. Als nieuwe voorzitter is de heer Roelof Vennik aangetreden en als secretaris de heer Marius Krooswijk. Verder werd de heer S.J. Lems gekozen als lid van het hoofdbestuur. We wensen de nieuwe bestuursleden veel sterkte bij de taken die zij op zich hebben genomen. Een belangrijk onderwerp van de bijeenkomst was het vaststellen van een nieuwe procedure voor het stemmen. Een werkgroep had een voorstel gemaakt, maar dat was door het hoofdbestuur niet overgenomen. Dit gaf aanleiding tot een enorme discussie. Eerder, tijdens onze afdelingsledenvergadering, hadden wij u al verteld dat de leden van het afdelingsbestuur het voorstel van de werkgroep niet erg praktisch vonden. Het had het karakter van een compromis en zou onnodig werk opleveren. Uiteindelijk is er geen besluit gevallen. Dit betekent dat de huidige stemmingsprocedure gehandhaafd blijft en dat daarbij de stemmen van sommige leden dubbel zullen tellen. De NGV is over een periode van meer dan zestig jaar gegroeid in een bepaalde vorm die misschien niet altijd optimaal meer is voor de eisen van de tegenwoordige tijd. Persoonlijk denk ik dat er een drastische herziening van onze statuten nodig is. In de loop van de jaren zijn er binnen de NGV enkele bijzondere verhoudingen ontstaan en die zullen dan sneuvelen. Niet iedereen zal daar gelukkig mee zijn, maar als leden mogen we aanspraak maken op een slagvaardige vereniging met een heldere besluitvorming.

In 2009 zal worden herdacht dat de stad Amersfoort 750 jaar geleden haar stadsrechten heeft ontvangen. Er zullen allerlei feestelijkheden plaatsvinden. Ons afdelingsbestuurslid mevrouw Sickmann kwam met het voorstel om dan ook de jaarlijkse genealogische dag van de NGV in Amersfoort te laten plaatsvinden. Dit idee is vervolgens uitgewerkt door de heren D.J. Regtien, J.H. Roggenkamp, H. Slotboom en H. Faber en zij hebben een mooi programma gepresenteerd. Jammer genoeg is de financiering niet rondgekomen. De NGV en de gemeente Amersfoort waren beide positief over het initiatief maar konden verder geen enkele ondersteuning toezeggen. Onze afdeling heeft zelf geen financiële middelen en helaas hebben we toen moeten besluiten de genealogische dag 2009 in Amersfoort niet te laten doorgaan. Ik wil hier graag iedereen bedanken die zich met het plan en de uitwerking ervan hebben beziggehouden.

Genealogie in OostEuropa

Onlangs ontvingen we als NGVafdeling een genealogische groet uit Polen. Ten oosten van Duitsland liggen en lagen tal van landen waar men ook aan genealogie doet. Wie de namen van die gebieden ziet valt terug in een verleden waarin de staatkundige grenzen totaal anders lagen dan tegenwoordig. Men heeft graag contact met genealogen elders in Europa en probeert dat te vergemakkelijken met behulp van een website in veel talen, waaronder Duits, Engels, Esperanto en Nederlands.

Mochten uw voorouders in die streken hebben geleefd dan is het de moeite waard om eens te

kijken op <http://europonto.org/retkafejo/indeksoj/nl.htm>.

Publicaties

Genealogische publicaties die te koop zijn bij de NGVafdeling West NoordBrabant:

- cdrom met drie kwartierstatenboeken: € 10, inclusief verzendkosten;
- cdrom met de boeken WestBrabanders onder elkaar: € 10, inclusief verzendkosten;
- jubileumboekje ter gelegenheid van het 50jarig bestaan van de afdeling: € 5, inclusief verzendkosten.

Meer informatie over deze publicaties kunt u verkrijgen bij de heer R. Martijn, tel: 0765876462, email: rmartijn@wanadoo.nl.

Inventaris van het archief van de Stichting De Poth

Op 8 juni 2007 is de inventaris van het archief van De Armen de Poth in Amersfoort gepresenteerd. De heer A.F.M. Reichgelt van Archief Eemland heeft hier jaren aan gewerkt. Het archief telt ongeveer 700 charters en het oudste stuk dateert al van 1342, hoewel de stichting Armen de Poth pas in 1447 werd opgericht (en nog steeds bestaat). Met deze inventaris is een belangrijke bron voor de geschiedenis van Amersfoort en omgeving ontsloten. De Armen de Poth bezat niet alleen een groot aantal panden in Amersfoort, maar ook veel grond in Eemland en daarbuiten (Amerongen, Neerlangbroek). Veel van de goederen zijn eeuwenlang in het bezit van de stichting gebleven. Die grote continuïteit is erg plezierig voor tegenwoordige onderzoekers. We feliciteren de heer Reichgelt met het voltooiën van deze enorme klus. Ook als genealogen zijn we hem dankbaar voor de ontsluiting van zo'n mooi en oud archief. De archiefstukken worden bewaard in Archief Eemland.

Drie tienminutenpraatjes

Op woensdag 18 april 2007 werden aansluitend aan een afdelingsledenvergadering 'tienminuten' gesprekken gehouden. De vergadering verliep volgens plan en na een pauze werd de gelegenheid tot het geven van een praatje gebruikt door drie sprekers.

De fout in de kwartierstaat

Allereerst vertelde onze voorzitter de heer Van Maren over zijn ervaringen bij het opstellen van een middeleeuwse kwartierstaat. Een tekening op folio 10v in de 'Monumenta van Buchel' toont zestien wapens van een verdwenen glasinlood raam in de Dom van Utrecht (<http://www.hetutrechtsarchief.nl/buchel.asp>). Het raam moet kort na 1530 geplaatst zijn. De zestien wapens verwijzen naar de betovergrootouders van een bepaalde persoon. Enkele van de wapens herkende hij en daardoor was hij in staat de proband te achterhalen. Later vond hij in Het Utrechts Archief een oude ongedateerde kwartierstaat met namen en wapens van dezelfde proband. Bij nader onderzoek bleek dat een klein deel van de kwartierstaat niet geheel overeenstemde met gegevens in andere archiefstukken. Het zag er naar uit dat een van de overgrootvaders verwisseld zou kunnen zijn met zijn broer. Omdat de tekening van Buchel dezelfde wapens toonde als de kwartierstaat nam de spreker aan dat deze twee bronnen elkaar bevestigden en dat de andere gegevens onjuist moesten zijn.

De oude kwartierstaat had geen datums maar die werden door middel van archiefonderzoek zoveel mogelijk achterhaald. Vervolgens is de kwartierstaat gepubliceerd op de jubileumcd van de NGV. Al spoedig kreeg Van Maren een reactie van een dame die vertelde dat zij voor een deel van de kwartierstaat andere namen had. Het bleek om dezelfde overgrootvader te gaan bij wie Van Maren al een vraagteken had geplaatst. Opeens was duidelijk wat er aan de hand was: de oude kwartierstaat was het ontwerp voor het raam. De fout in de kwartierstaat vinden we daardoor terug in het raam. Er was dus geen sprake van twee onafhankelijke bronnen. Het toont hoe voorzichtig we moeten zijn bij de interpretatie van oude gegevens. Het was een leerzaam verhaal dat hij met fraai gekalligrafeerde plaatjes aan ons verduidelijkte.

Het werk lag 15 jaar op zolder

Vervolgens werd het woord verleend aan de heer Anton van Nostrum. Hij hield een boeiend verhaal over het verloop van de transcriptie van het dagboek van een Amersfoortse burgemeester van 1555. Over dit bijzondere boek is in onze vorige aflevering reeds een aankondiging gedaan. Wat hij vertelde was erg interessant en liet duidelijk zien dat deze uitgave op een heel

ongebruikelijke manier tot stand is gekomen.

Het verhaal begint op de dag dat Anton een cursus paleografie gaat volgen, door onze NGVafdeling georganiseerd en gegeven door archivaris de heer Pathuis uit Bilthoven. Tijdens een vervolgcursus werd aan de cursisten door de heer Boon — gastheer van de cursus en regent van de Stichting De Poth — gevraagd een moeilijk leesbaar boekwerkje uit 1555 te transcriberen. Vol enthousiasme gingen de cursisten aan het werk. Het was zeer arbeidsintensief. Het was niet slechts het proberen te lezen en te transcriberen wat hen zo boeide maar het waren ook de vele onbekende uitdrukkingen die vroegen om nader onderzoek. Na drie jaar aan deze transcriptie te hebben gewerkt kon in 1981 het puzzelwerk worden afgesloten. Het kwam bij Anton op de zolder te liggen. Hier heeft het 15 jaar gelegen. Maar hij was er niet gelukkig mee dat het op zolder lag. In 1998 maakte hij er een digitale versie van met 921 voetnoten. Toevallig kwam hij in gesprek met archivaris de heer Van Kan die er wel wat in zag om het uit te geven. Deze schakelde dr. Ludo Jongen in die aan de Rijksuniversiteit te Leiden Middeleeuwse taal en letterkunde doceert. Deze wilde graag dat er naast de transcriptie ook een vertaling in hedendaags Nederlands zou worden gemaakt. Vol energie gingen Wil Gommers — ook oudlid van de vroegere werkgroep — en Anton van Nostrum aan het werk. Het grootste probleem van deze opdracht was dat je pas goed kunt vertalen wanneer je de oorspronkelijke tekst volledig begrijpt. Tevens werd de transcriptie nog eens gecontroleerd. Om de zelf opgestelde 'spellingsregels' te kunnen controleren werden alle spaties vervangen door een harde return, waarna in stappen alle woorden alfabetisch werden gerangschikt zodat men kon zien hoe een woord was ingevoerd. De verschillen in schrijfwijzen konden aldus beter gecontroleerd worden. Dat leidde tot een duizend pagina's tellende tekst die slechts in gedeeltes kon worden bekeken. Dat alfabetiseren van alle woorden bleek een geweldig controlemiddel te zijn om afwijkingen in de spelling en tikfouten op te sporen.

Het begrijpen van de tekst was weer een geheel ander verhaal. Pas als men zich in de toenmalige omstandigheden kan inleven is een juiste interpretatie mogelijk.

Wat is bijvoorbeeld een stadsraam, een conduit, blauwe norduynsteen, de vier vierdelen? En wat betekent het als iemand veroordeeld wordt tot een groen laken? Ook veel weverstermen moesten worden uitgeplozen. Wat zijn: de druemen, het haeckgaren, het riet, draperieën, het weerkleed en nopteykens? Ook is er sprake van dat de volders fraude pleegden met hun 'blynden'.

Geboeid hebben we naar zijn verhaal geluisterd en de redactie heeft hem dringend gevraagd zijn verhaal tot een artikel te verwerken. Daar is nu het wachten op.

De gedeserteerde soldaat van Napoleon

De heer Quirien van der Voort riep vervolgens de hulp in van de aanwezigen bij het zoeken naar Pieter Jansz. Verhoeven die circa 1780 is geboren te Hilvarenbeek. Hij was huzaar in het leger van Napoleon maar is gedeserteerd. Ondanks een speurtocht in het militaire archief is de heer Van der Voort er niet in geslaagd meer over deze Pieter te weten te komen. Wel is bekend dat Pieter een kind heeft verwekt bij Alida Heemskerk. Dit kind kreeg de naam Pietje Heemskerk. In barensood heeft de ongehuwde Alida de naam van Pieter Jansz Verhoeven als vader genoemd. Wie weet er meer van?

U begrijpt dat wij van deze tienminutenpraatjes erg hebben genoten.

Verslag van de lezing over namen en woonplaatsen in de archieven door de eeuwen heen

Lezing door drs. A.F.M. Reichgelt op 15 mei 2007

De heer Ton Reichgelt, medewerker van het Archief Eemland te Amersfoort, werd door de voorzitter van onze afdeling ingeleid met de woorden: "De heer Reichgelt is één van de weinigen in ons land die de Middeleeuwse Latijnse teksten kan lezen. Meerdere malen heeft hij mij bij het interpreteren van zulke teksten geholpen. Wij mogen ons gelukkig prijzen dat hij bereid was voor ons deze inleiding te houden."

De spreker begon zijn verhaal met de mededeling dat de inwoners van China 5000 jaar geleden reeds een eigen familienaam moesten voeren. Maar aangezien de toenmalige keizer slechts 100 achternamen goedkeurde, zit men in dat land nu opgescheept met bijvoorbeeld 87 miljoen families met de achternaam Li. Gelukkig voor ons was keizer Napoleon niet zo zuinig en mochten wij vrij een keuze maken toen hij in 1811 voorschreef dat ieder een achternaam moest aannemen. Weliswaar waren er in die tijd mensen die dachten dat deze gril van de keizer wel weer zou

overwaaien en die tot verdriet van hun nakomelingen een achternaam kozen die niet getuigde van goede smaak.

De eerste afbeelding die de heer Reichgelt ons liet zien betrof een oorkonde uit het jaar 1342 met aanhangend grootzegel van de Stad Amersfoort. In deze oorkonde werd voor het eerst de Langestraat genoemd. Amersfoort bestond in die tijd uit drie wijken, namelijk de wijk Langestraat, de wijk Breulstraat (omgeving Varkensmarkt) en de wijk Krommestraat. De Langestraat werd later de wijk de Kamp en de Krommestraat werd later de wijk Bloemendal genoemd.

Als eerste bron van onderzoek werden de **Burgerboeken** (16501807) genoemd. In 1259 kreeg Amersfoort stadsrechten. Dat betekende dat de stad een zelfstandig bestuur en rechtspraak kreeg. Men kon burger van deze stad worden en daardoor deelhebben aan de voordelen maar ook aan de verplichtingen van het burgerschap. Dit felbegeerde burgerschap kon op vier manieren worden verkregen. Allereerst door geboorte, ten tweede door huwelijk met een burger, ten derde tegen betaling en ten vierde als een schenking. Zo kon de stad aan bepaalde beroepsgroepen het burgerrecht schenken en op deze manier bekwame vaklieden binnen de poorten halen. Het burgerrecht moest worden bekrachtigd door het afleggen van een eed van trouw aan de stad. De namen van de burgers werden daartoe bijgeschreven in het Burgerboek met vermelding van de datum waarop het burgerrecht aan hen werd verleend.

Een tweede bron van namen is het **Oudschildgeldregister** vanaf 1536. Oudschild was een muntsoort waarin de belasting op grondbezit moest worden betaald. Vanaf 1599 moest een nieuw register worden aangelegd omdat in de loop der jaren veel grond van eigenaar was verwisseld en vanaf die datum werd de bijdrage vermeld in guldens. Vanaf 1832 werd het grondbezit van geheel Nederland in kaart gebracht door het kadaster.

De derde bron is het **Huisgeldregister**. Dit register was bedoeld als tegenhanger van het Oudschildgeld en betrof het huizenbezit.

Als vierde bron verwees de spreker naar de **Lidmatenregisters** van de kerk. De predikant noteerde hierin de namen van de gemeenteleden die hun belijdenis hadden afgelegd. Vaak werd door hem tevens de plaats van herkomst vermeld of eventueel de plaats waarheen men met attestatie was vertrokken. Vanzelfsprekend behoren ook de **doop, huwelijks en begraafregisters** tot deze kerkelijke bron. Gelukkig voor ons waren in 1811 de predikanten verplicht deze registers over te dragen aan de burgerlijke gemeente.

Als laatste bron werden de **Akten van indemniteit** genoemd. Deze akten werden meegegeven aan burgers die vanuit hun woongemeente naar elders verhuisden. Eigenlijk verklaarde de gemeente hiermee dat dit gezin, indien het binnen een jaar armlastig werd, door haar zou worden opgevangen. Natuurlijk hield de gemeente zelf een lijst bij aan wie zij dit kostbare papier had uitgereikt.

Na de pauze behandelde de spreker de bronnen van na 1815. Allereerst noemde hij de **Militieregisters**. Hierin worden de namen vermeld van hen die waren opgeroepen voor de militaire dienst, compleet met gegevens over hun geboorteplaats en datum en hun lichamelijke kenmerken, hun ouders en beroep, kortom een rijke bron van gegevens wordt ons hierin geopenbaard.

Vervolgens kwamen de **Tienjaarlijkse Volkstellingen** in beeld, te beginnen met die van het jaar 1830. De meetdatum is steeds 1 januari 1830, 1840 enzovoorts tot aan 1970 toe.

Maar vanaf 1850 zijn veel meer gegevens te vinden in het Bevolkingsregister. Alle gezinnen met hun kinderen worden hierin vermeld met onder andere hun geboortedata en plaats, beroep en godsdienst. Maar ook hun verhuizing naar een andere gemeente. Eerst was dit register gerangschikt op wijk met huisnummer, maar na 1900 raken de straatnamen ingeburgerd. Pas vanaf 1915 laat men dit systeem los en begint men met de aanleg van **gezinskaarten** op naam van de man. (om de echtgenotes gemakkelijker terug te vinden legde men ook een klapper van achternamen der huisvrouwen aan). Vanaf 1939 legt men **persoonskaarten** aan.

Ten slotte verwees de spreker nog even vol gepaste trots naar de website www.ArchiefEemland.nl waar met gebruikmaking van de kadastrale kaart van 1832 van geheel Amersfoort en Hoogland de kadastrale gegevens zijn opgenomen met verwijzing naar de eigenaren. Het is de eerste grote digitale kadastrale atlas die op internet is te raadplegen.

Na deze boeiende uiteenzetting over de vele bronnen die de genealoog ten dienste staan, was het voor de voorzitter een genoegen de heer Reichgelt een klein bewijs van dank aan te bieden en de zaal beloonde dit met een warm applaus.

Bloemrijk maar toch niet mooi door P.M. Kernkamp

In het oudrechterlijk archief van Wageningen (inv. nr. 305) bevindt zich een kennelijk verdwaald verzoekschrift aan het Hof van Utrecht uit 1761. Daarin vraagt een man aan het Hof toestemming zijn vrouw voor het gerecht te dagen om van haar te kunnen scheiden. De taal is erg fraai, zodat ik hier graag enkele citaten geef.

Cornelis Kruijf te Amersfoort is ruim 17 jaar geleden getrouwd met Anna Venendaal, “met die billijke en allesints regtmatige intentie om bij dezelve wettige lijfserven¹, zo tot dienst van het gemeen als tot steun & troost van hem suppliant² in zijn ouderdom, te verwekken. Dog dat hij suppliant in dit zijn oogmerk ten eenemaal is gefrustreert & ter leur gestelt geworden, nademaal³ hij tot zijn innigst leedwezen heeft moeten ontwaar worden, dat gemelde Anna Venendaal was nimis arcta⁴ & dus ten eenemaal ombekwaam om te voldoen aan de pligten welke eene vrouw aan den man ter bereijking van het waare oogmerk van het huwelijk schuldig is, zulks⁵ hij suppliant dezelve⁶ van zijn trouwdag af aan tot deze tijt toe niet heeft kunnen beslapen, en berooft is geweest van het genoegen om bij dezelve de vrugten van zijn reine en kuijsche liefde te mogen plukken.”

Cornelis had gehoopt dat met het verloop van de tijd alles beter zou worden, maar dat bleek niet het geval. Nu heeft Cornelis zoveel verdriet van de toestand waarin hij met Anna leeft, dat hij haar enige weken geleden “in 't vriendelijke heeft geproponeert⁷, of zij wilde met hem bij den eenen & anderen bekwaamen vroedmeester gaan, & zig laten visiteren⁸, ten einde te moogen weeten of er middel was om haar van dat gebrek te verhelpen, & zo niet, dan te consenteren⁹ in de dissolutie¹⁰ van het huwelijk met hem ingegaan. Dog dat dezelve dit volstrekt gewijgert heeft; des dan¹¹ de suppliant gemoedshalve verplicht den fleur van zijne jaaren waarin hij tegenwoordig is niet langer onnuttelijk te laten verwelken”, maar langs juridische weg zich te verlossen “uijt dit zijn ongelukkig & hem buijten zijn schult overgekomen lot.”

Met andere woorden: Cornelis vraagt toestemming zijn vrouw voor het gerecht te dagen om echtscheiding te verkrijgen. Die toestemming kreeg hij. Hoe het verhaal verder is afgelopen, is in het Wagenings archief niet te vinden.

1 kinderen

2 verzoeker (indiener van dit verzoekschrift)

3 aangezien

4 bijzonder frigide (lett. erg nauw)

5 zodat

6 dat is: zijn vrouw Anna Venendaal

7 voorgesteld

8 onderzoeken

9 toe te stemmen

10 ontbinding

11 en zodoende

Een vergeten held

door J.A. Uitenbogaart

Dat je bij het bestuderen van je familiegeschiedenis bijzondere mensen tegen kan komen, wordt bewezen door de persoon van prof. dr. ir. Johannes Wilhelmus Huibert Uitenbogaart. Wie was deze man eigenlijk? Op 15 februari 1897 om 19.30 uur werd hij aan de Oudegracht 22 te Utrecht geboren. Hij was het tweede kind in het gezin. Er zouden nog drie kinderen na hem geboren worden.

Zijn vader was Johannes Wilhelmus Huibert Uitenbogaart, geboren te Arnhem op 7 juli 1869 en was directeur van een fabriek van instrumenten. Zijn moeder was Jacqueline Gosina Versteeg, geboren te Westervoort op 8 juli 1868. Zij trouwden op 1 augustus 1894 te Arnhem. Na de lagere school in Den Haag volgde hij de hbsopleiding, studeerde vervolgens scheikunde aan de Technische Hoogeschool te Delft en slaagde met lof bij de bekende scheikundige prof. H.J. Waterman. Hij trouwde op 28jarige leeftijd op 29 mei 1925 te Rijswijk met Johanna Cornelia Blankwaardt. Helaas bleef het huwelijk kinderloos.

In het verzet

In verband met zijn grote kennis op vliegtuiggebied kwam hij in de oorlog in het verzet terecht. Hij woonde in Wassenaar en vanuit zijn villa deed hij veel onderzoek naar de V1 en V2. De V1 en V2 waren 'kruisraketten' en werden ontwikkeld onder leiding van de bekende wetenschapper Werner von Braun. De Duitsers lanceerden 27.000 V1's en 3000 V2's. Minder dan de helft daarvan trof doel. De schade die ze aanrichtten was echter aanzienlijk. Vanuit Den Haag en Rotterdam werden deze V1's en V2's afgevuurd op Londen. Dit trok de aandacht van prof. Uitenbogaart die grondige kennis had van de raketballistiek. Hij begon inlichtingen te verzamelen over deze vliegende bommen, vooral over de raketvoortstuwning. In alle stilte analyseerde hij de brokstukken die koeriers voor hem verzamelden nadat er weer een V1 was neergestort. In zijn geheime zolderruimte bevond zich een zender waarmee inlichtingen konden worden doorgegeven. Ook stond hij in contact met de verzetsgroep Packard van A.J. Houck en W. Schoemaker uit Den Haag die alle vergaarde inlichtingen doorseinde naar Londen. Door zijn bescheidenheid en zwijgzaamheid wist hij uit de handen van de Duitsers te blijven. Helaas lieten twaalf medewerkers het leven als gevolg van hun zoek en verzamelacties na het neerstorten van V1's.

Uitenbogaart heeft weinig ophef gemaakt over de waarde van zijn verzetswerk, daar was hij te bescheiden voor. Wel ontving hij twee onderscheidingen: een wetenschappelijke en een koninklijke, Fellow of the British Interplanetary Society en Drager van de Bronzen Leeuw. De uitreiking van de laatste onderscheiding door Koningin Juliana vond plaats in het Paleis op de Dam op 28 februari 1951.

Na een infectie opgelopen tijdens een buitenlandse reis kwam hij op 7 december 1964 te overlijden, hij werd 67 jaar. Een zeer onbaatzuchtige, bescheiden en groot man was heengegaan. Helaas werd bij de crematie voorbij gegaan aan zijn grote verdienste gedurende de oorlog. Zijn werk was in vergetelheid geraakt.

Nogmaals graven in de Oude Kerk van Soest door Ton Hartman

Inleiding

Onderlaastst heeft u in dit blad kunnen lezen over een grafsteen die in de Oude Kerk van Soest ligt. De steen is voorzien van een wapenschild en de naam was ook duidelijk leesbaar: Cornelis Guertsen De Cruyft met de vermelding van het jaartal anno 1658.

Omdat we in Soest verder bijna geen gegevens boven water konden krijgen en het vermoeden bestond dat deze Cornelis van elders kwam hebben we uw hulp ingeroepen. Nu hadden we niet

verwacht dat de telefoon roodgloeiend zou staan, het is bijna 350 jaar geleden dat de steen uitgebeiteld is. Toch kwam er een waardevolle reactie op een onverwachte plek tevoorschijn. In het u welbekende landelijke blad Gens Nostra is een vaste rubriek Periodieken. Deze rubriek wordt verzorgd door mevr. M. VulsmaKappers uit Amsterdam. Daarin wordt meestal kort de inhoud van de NGVafdelingsbladen weergegeven en worden voor genealogen interessante artikelen in allerlei binnen en buitenlandse tijdschriften van onder andere historische verenigingen uitgelicht. Belangstellend bekeek ik gauw wat er over 'Amersfoort en Omstreken' in vermeld stond.

De Cruyft uit de Kromme Rijnstreek

Na de normale vermeldingen bevatte de recensie een korte en bondige beschrijving van het wapenschild:

“een wapen waarop een molenwiek als schuinkruis geplaatst, vergezeld van vijf achtpuntige sterren 131.”

Zou een van de voorvaderen van Cornelis het vak van molenaar beoefend hebben of eigenaar van een molen geweest zijn? Of er van een familieband sprake is weet ik niet maar ik vond wel ene Arien de Kruyff die de Loerikse Molen in Houten beheerde. Deze vermelding vond ik in de toegang 16 'Criminele Sententies van het Hof van Utrecht', samengesteld door de werkgroep NGV, afdeling Utrecht. Een drietal heren had rond 1703 een poging gedaan om in te breken in de molen maar zij zijn vermoedelijk betrapt door Arien. Voor de volledige gang van zaken zult u de sententies zelf moeten bestuderen maar er schijnt ernstig geweld gebruikt te zijn en daarvan was Arien de Kruyff het slachtoffer. Twee heren werden veroordeeld tot “executie mitten coorde” oftewel de galg. Van de derde heer is geen vonnis bekend.

Terug naar de grafsteen. De vermelding 131 is niet de pincode van Cornelis maar de heraldische beschrijving waar de achtpuntige sterren op het schild geplaatst zijn. Van Cornelis wisten we al dat hij kastelein was, waarschijnlijk was hij tevens herbergier en wilde hij met het aantal sterren op zijn zerk zijn etablissement aanbevelen. Maar er volgde nog een welkome aanvulling van mevr. M. VulsmaKappers en dat verklaart haar betrokkenheid: “wellicht was hij afkomstig uit de omgeving van Wijk bij Duurstede, waar een Geurt Cornelisz de Cruiff in 1624 woonde aan de Dwarsdijk (gehuwd met Teuntje Geerlofsdr.), een broer van mijn voorvader Aelbert Cornelisz de Cruiff (o.a. schepen van Schalkwijk 1615)”.

Qua namen en jaartallen lijkt het verband aannemelijk en misschien vindt een andere nakomeling wel een sluitend bewijs. Toevallig vond ik in de eerder vermelde sententies wel een vermelding van Cornelis de Cruyff, wonende Dwarsdijk, dit zal dan de grootvader van 'onze' Cornelis Guertsen de Cruyft geweest zijn. Opa had “moetwillichlicke feiten” met “Willem de Ridder van Vronesteyn” gehad rond 1594 en werd veroordeeld tot een geldboete en proceskosten.

Mevrouw VulsmaKappers meldt tenslotte dat de heer Mr. C. van Schaik bezig is met de voorbereiding van een publicatie over de familie De Kruiff en naamsvariaties. Met wat googlen op internet komen we te weten dat voornoemde heer een amusant verteller is. Een verslag van een lezing in Overlangbroek – in 2002 gegeven – meldt ons dat de moeder van Mr. C. van Schaik een De Cruiff was. Dat niet alleen, ook wordt verhaald over een kind van de hervormde koster (een De Cruiff) uit Overlangbroek dat onttoverd was door een rooms-katholieke pastoor. Deze pastoor was woon en werkzaam in Soest! Zou er enig verband bestaan tussen de grafzerk in de Oude Kerk van de familie De Cruyft en de Overlangbroekse koster die naar Soest trok met zijn kind? Het verhaal van het behekste kind is ons overgeleverd door mw. E.P. de Booy in haar boek 'Weldaet Der Scholen'. Zij vond in de acta van de classis RhenenWijk van 1740 een lang verhaal over een 'betoverd kind' uit Nederlangbroek. De predikant constateerde dat het kind ziek was en adviseerde om er een dokter bij te halen. Waarschijnlijk had de familie van het kind niet al te veel vertrouwen in de toenmalige reguliere medische dienst en zocht het in het alternatieve circuit. Ze gingen op een hotsende kar naar de blijkbaar befaamde pastoor die onttoveren kon. Daar aangekomen liet de patiënt een enorm stinkende wind en was prompt genezen. Waarschijnlijk zal de pastoor Justus

van Beest geweest zijn, hij leidde de Soester parochie van 1704 tot aan zijn dood op 5 april 1742. Merkwaardig is wel dat in Soest zelf de genezende reputatie van die pastoor niet bewaard gebleven is. Vroegere plaatselijke historici reppen met geen woord over de bijzondere gaven van deze pastoor. Integendeel! Volgens de beschrijver F.S.I. Knaapen van de geschiedenis van de katholieke kerk van Soest was hij niet erg populair bij zijn parochianen, hij werd verdacht van Jansenisme (het gewone kerkvolk zal toen de essentie van het geloofsverschil niet geweten hebben, maar de Jansenisten waren strakker in de leer). De grote vraag is nu: hoe wist de kostersfamilie De Cruiff dat er in Soest een pastoor woonde die de 'betovering' kon verbreken. Werd er reclame gemaakt? Natuurlijk zullen er rondtrekkende figuren zoals marskramers en hannekemaaiers geweest zijn die spectaculaire genezingen ondervonden hadden, maar om daar naar te luisteren en tegen het advies van de dominee in te handelen lijkt mij onwaarschijnlijk. Er zal voor die familie wel een betrouwbaarder bron geweest zijn.

Schimmel en Leusden

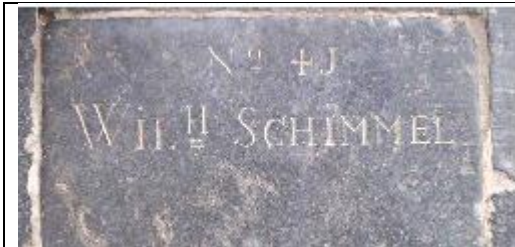
In een latere correspondentie meldt mw. Vulsmakappers mij nog dat ze ook Soester stamboomworteltjes heeft en wel in de familie Schimmel. Nu nam de familie Schimmel in die tijd in het verspreidingsgebied van ons afdelingsblad geen terughoudende positie in. Vermoedelijk wonen er nog verschillende nakomelingen in de regio en daarom neem ik toch de vrijheid om wat dieper op deze familie in te gaan. De meest beschreven voorvader is natuurlijk Willem Buys Schimmel. Aanvankelijk runde hij een 'bijschool' maar later was hij dan toch de schoolmeester van de 'echte' school en tevens koster van de hervormde kerk en kastelein in zijn gelagkamer in Leusden. Hij was de eerste schoolmeester van de Schimmeldynastie die ongeveer 125 jaar zou duren. Daarnaast had de familie Schimmel ook een herberg en die is menig jaar langer in bedrijf geweest. Hoewel de combinatie van koster/schoolmeester en herbergier wel vaker voorkwam gaf dat wel wat problemen. Als kastelein wil je graag je klandizie behouden en klanten niet uitsluiten vanwege hun geloof, een strenge dominee zal je dan als koster/schoolmeester gauw beschuldigen van paapsgezindheid. Ook bij een controle op de afdracht van accijnzen of belastingen kun je toch moeilijk volhouden dat je rekenen en schrijven nog niet goed onder de knie hebt. In 1666 kreeg Willem Buys Schimmel ook een controle, waarschijnlijk sloeg de paniek toe. Jannetje Gijsbertse – de echtgenote van Willem – probeerde nog gauw een kan brandewijn leeg te gieten in het beddestro maar werd op heterdaad betrapt. Een andere kan werd nog gevonden onder een omgekeerde ton. De boete was niet gering: 300 gulden en de nering moest een jaar gesloten worden. Ter vergelijking: de schoolmeester van Soest had als traktement 100 gulden per jaar. Zou deze straf zo zwaar geweest zijn omdat Willem als schoolmeester een voorbeeldfunctie had? Willem en Jannetje hadden acht of negen kinderen, twee zijn voor dit verhaal van belang: Willemijn en Willem. Willemijntje zal waarschijnlijk geboren zijn in Leusden, maar door gebrek aan een predikant gedoopt zijn in Amersfoort in 1664. Mogelijk om dezelfde reden is ze ook in Amersfoort getrouwd op 17 juli 1687 met Aalbert de Cruif. De vader van Aalbert is een neef van de Cornelis Guertsen de Cruyft van de grafsteen uit de Soester kerk. Waarschijnlijk is de familietak van Cornelis uitgestorven en misschien heeft de tak van Aalbert hem of zijn zoontje wel als suikeroom behandeld. Gezien de grafsteen en het feit dat hij geld kon uitlenen was het een aantrekkelijke partij.

Schimmel en Soest

Zoon Willem is geboren rond 1670 en is, aangezien zijn broer de ouderlijke bedrijvigheden van koster, schoolmeester en herbergier overnam, naar Soest getrokken. Soort zoekt soort en dus trouwde Willem rond 1700 met de dochter van de kastelein van herberg De Posthoorn namelijk Oetje Everts Valk. In de onmiddellijke omgeving van deze herberg en de Oude Kerk stond nog een herberg: De Drie Ringen. Willem en Oetje kregen de kans om daar waard en waardin te worden. Willem had van zijn vader genoeg onderwijs genoten om in 1707 benoemd te worden tot bode van het gerecht van Soest. Beide herbergen behoorden toe aan Amersfoortse brouwersfamilies maar Willem Willemsz Schimmel kon beide taveernes in het begin van de 18e eeuw kopen. Eerstgenoemde herberg is in die tijd omgevormd tot bakkerij, bij de andere hangt nog steeds een uithangbord met De Drie Ringen doch is niet meer als herberg in gebruik. Op oudere leeftijd (1734) woonde Willem op Heuvelendal in Soest en dat is nu net de plaats waar Cornelis Guertsen de Cruyft als kastelein werkzaam was! Eerlijkheidshalve dien ik wel te vermelden dat ik het feit dat Willem op Heuvelendal woonde 'geplukt' heb van internet. Nu ben ik niet erg gecharmeerd om

gegevens van internet te halen, vaak ontbreken de bronnen. Betrouwbaarder wordt het ook niet als in dezelfde regel vermeld wordt dat hij in 1776 nog steeds in Soest woont (dan zou hij 106 jaar oud zijn), zijn aardse verblijfplaats is dan al minstens 30 jaar onder zijn grafsteen in de Oude Kerk van Soest. Nu liggen er twee grafzerken in genoemde kerk met inscriptie die betrekking hebben op de familie Schimmel: WILH SCHIMMEL en WILHELMUS SCHIMMEL ABRAHAMSZOON.

Waarschijnlijk is de eerste steen voor Willem Willemsz Schimmel en zijn naaste familie. De andere steen is van de kleinzoon, deze combineerde dezelfde beroepen als zijn grootvader: herbergier in De Drie Ringen en gerechtsbode van Soest

Mochten we ooit te weten komen hoe de inwoners van Langbroek de kunsten van de betovering verbrekende pastoor ontdekt hebben dan zal het mij niet verbazen als de familie Schimmeldaar een rol in gespeeld heeft. In bovenstaand verhaal zitten hier en daar aannames, mocht u aanvullingen hebben hebben dan hoor ik dat graag, ook als u de veronderstellingen als een kaartenhuis in elkaar laat zakken heb ik daar geen moeite mee. Reacties naar de redactie of rechtstreeks naar Tonhartman01@cs.com

Het torenhaantje heeft alles zien gebeuren.
Als hij eens kon spreken

Geraadpleegde bronnen

- * *Aantekeningen voormalige werkgroep genealogie Eemland.*
- * *Rijksarchief Utrecht, criminele sententies hof van Utrecht, Utrecht 1998 met dank aan de heer Reinier Hilhorst.*
- * *Streekarchief Eemland, locatie Soest, diverse dossiers, met dank aan de heer J.J. Piekema.*
- * *Gens Nostra, jrg. 62 nr. 6 juni 2007.*
- * *Weldaet der Scholen, mevr. E.P. de Booy, Bilthoven 1977, met dank aan mevr. J. Sickmann.*
- * *De Protestantse Familie Schimmel I, Gerard Staalenhoef, gepubliceerd in 'Van Zoys tot Soest', uitgave van de Historische Vereniging Soest, jrg. 15 nr. 4, voorjaar 1995.*
- * *De Petrus en Paulusparochie van Soest, F.S.I. Knaapen.*
- * *Correspondentie met mevr. Vulsmakappers.*
- * *Correspondentie met de heer Gérard Derks.*
- * *Internetsites van Heuvelrugkerken, Frank Frankhuisen en Teus Schimmel*

Passie voor Amateurtoneel door Paul Welling

Richardus Antonius Welling was mijn grootvader. Hij werd simpelweg Ries genoemd. Hij was de jongste van de elf kinderen van Adrianus Leonardus Welling en zijn vrouw Margaretha Catharina de Greef. Vader Adrianus Leonardus was kleermaker en had tot 1914 zijn zaak in Amersfoort aan de Krommestraat op nummer 43. Klaarblijkelijk woonde het gezin daar niet, maar op het adres Krommestraat 2661.

Evenals zijn vader moest mijn grootvader zijn brood met zijn handen verdienen. Maar dat was niet de enige overeenkomst tussen vader en zoon. Beiden waren naast hun werk op verschillende andere fronten actief in de Amersfoortse samenleving. Was zijn vader actief in de plaatselijke politiek en in 1903 één van de organisatoren van de feesten rond het verplaatsen van de Amersfoortse kei², mijn grootvader heeft zijn hele leven aan toneel gedaan bij de RK Toneelvereniging Euripides en zette zich daarnaast onder meer in voor de Amersfoortse afdeling van de Katholieke Bejaardenbond.

Richardus Antonius Welling werd op 18 februari 1892 's avonds om 21.00 uur geboren in het huis Krommestraat 266. Zijn vader deed de volgende dag aangifte. Bij de aangifte had zijn vader zijn collega's vader en zoon Johannes en Hendrikus Johannes van der Geld als getuigen meegenomen.

De ouders van Ries, die Rooms Katholiek waren, hebben hun hele leven in Amersfoort gewoond. Zijn vader werd op 12 januari 1850 geboren en stierf op 22 september 1919. Op 31 oktober 1848 zag zijn moeder Grietje de Greef het eerste levenslicht. Zij overleed op 12 maart 1926 op 77jarige leeftijd.

Mijn grootvader had nog zeven broers en drie zusters boven zich. Van één van de broers (Hendrikus Cornelis) is onbekend welk beroep hij uitoefende. De anderen waren ook allemaal handwerklieden. Naast Ries waren Jacobus Johannes, Franciscus Joseph en Cornelis Adrianus allen meubelmaker. Broer Johannes Wilhelmus, die zich later in Bussum vestigde, was bakker. Broer Theodorus Hendrikus was aanvankelijk slager, maar werd later caféhouder. Hij was eigenaar van café De Grote Slok in de Langestraat op de hoek van de Zevenhuizen. Op last van het Militair Gezag werd het café in de Eerste Wereldoorlog gesloten, omdat er illegaal sterke drank werd geschonken aan militairen³. Theodorus Hendrikus, Dirk genoemd, vestigde zich later in Amsterdam evenals zijn broer Adrianus Leonardus (Leo), die kleermaker was.

De oudste zuster van mijn grootvader, Cornelia Catharina – ik heb haar gekend als tante Cor – had samen met haar man Piet Despomare op de Leidschestraat in Amsterdam een winkel in garen en band. Grootvaders tweede zuster Geertruida Hendrika heeft slechts een paar maanden geleefd. De jongste zuster was Johanna Maria, die haar hele leven in Amersfoort heeft gewoond. Zij was huisvrouw en getrouwd met Everardus Philippus Willigenburg.

Jonge meubelmaker

Over de jeugd van Ries Welling is mij weinig bekend, behalve dat hij met zijn ouders gewoond heeft in de Krommestraat, Kreupelstraat 2 en Muurhuizen 119. In de jaren 1913-1914 heeft mijn grootvader korte tijd in Bussum gewoond, vermoedelijk omdat hij toen een tijdje in Hilversum gewerkt heeft. Bij zijn terugkomst in Amersfoort in 1914 vestigde hij zich op het adres Vijver 22. Nadat hij in het huwelijk was getreden verhuisden hij en zijn vrouw Bets in 1915 naar Kruiskamp 68 en even later naar Kreupelstraat 11 en vandaar naar Scheltusstraat 16, vlak naast zijn zwager Bertus Groot. De laatste verhuizing vond in 1934 plaats naar Hogeweg 104. Dat adres kreeg later het nummer 106 4.

Ik neem aan dat grootvader na de lagere school nog een of andere korte vorm van vervolgonderwijs heeft genoten, maar daarover bestaat geen duidelijkheid. In 1909 worden feiten over zijn arbeidzame leven bekend. Op 28 september van dat jaar treedt hij op 17jarige

leeftijd in dienst van de Amersfoortsche Meubelfabriek Firma J.B. van der Hoeven op de Langegracht nr. 31. Hij werkt daar ruim 7 maanden tot 14 mei 1910. Dat Ries nog geen volleerd meubelmaker was, blijkt uit het getuigschrift dat hij meekreeg toen hij dit bedrijf verliet: "Wat het werk betreft is het vrij goed doch op de afwerking moet nog goed gelet worden", liet J.B. van der Hoeven weten.

Zijn volgende werkkring was de stoom, timmer en meubelfabriek Fortuna van de gebroeders Van Houtum in Hilversum. Hij werkte daar tot 5 september 1913. Zijn werk en gedrag hebben daar "reden tot tevredenheid gegeven".

Daarna is zijn werkgever de fabriek van luxe meubelen Roodestein & van Barlingen aan de Scherbierstraat 13 in Amersfoort. Hij werkt daar ruim 4 jaar tot 24 januari 1919. Roodestein omschrijft hem "als een eerlijk oppassend en vlijtig werkmán".

Korte tijd later vindt hij werk bij de Nederlandsche Orgelfabriek Worcester Reed Organ Works, voorheen Jac. J. Vellekoop te Amersfoort. Hij is daar werkzaam als meubelmaker en uitlijner. Hij verlaat op 24 december 1920 deze fabriek alleen "als gevolg van groote slapte in zaken". De economische recessie dient zich al aan.

Zijn volgende baas is Machinale Meubelfabriek van Kuijk & Dekhuijzen in Amersfoort. Op 19 april 1926 wordt hij formeel ontslagen naar aanleiding van een schrijven van de Algemeene Nederlandsche Bond van Meubelmakers, Behangers en aanverwante vakgenoten. In dezelfde brief wordt meegedeeld dat, als Ries op genoemde dag toch op de geldende voorwaarden aan het werk wil gaan, dit ontslag vervalt, maar dan is hij wel verplicht dit schriftelijk dan wel persoonlijk op kantoor uiterlijk op zaterdag 17 april vóór 11.00 uur te laten weten. De heer Van Kuijk laat ook nog weten dat Ries, wanneer hij op maandag 19 april weer gewoon aan het werk gaat, om 7.30 uur dient te beginnen. Het definitieve ontslag volgt op 4 december 1926 wegens slapte in het bedrijf. In het meegegeven getuigschrift staat dat "R.A. Welling eerlijk, ijverig en zeer oppassend was". Waarschijnlijk is de Electriche Meubelfabriek A.H. van Nieuwkerk, Aldegondestraat 105107 het laatste bedrijf geweest waar mijn grootvader als meubelmaker werkte. Hij vertrok daar op 1 juni 1929 en kreeg weer een lovend getuigschrift⁵.

Getrouwd

Tussen 1910 en 1915 zal Ries Welling verkering hebben gekregen met Bets Groot. Elisabeth Maria Groot was het zesde en jongste kind van Albertus Groot en Pieterella Wittebrood. Het gezin Groot bestond uit twee dochters, de oudste en de jongste, en vier zonen. Vader Albertus werkte aan het spoor als baanwachter, eerst in NoordHolland en later in Amersfoort aan de Liendertseweg. Ook het gezin Groot was katholiek.

Op 3 juli 1915 gingen Ries en Bets in oudertrouw⁶. Via een annonce lieten zij weten dat ze op 20 juli 1915 in het huwelijk zouden treden in de parochiekerk van de Heilige Franciscus Xaverius, beter bekend als 't Zand.

Opvallend is dat in de aankondiging van het huwelijk niet gerept werd van het burgerlijke huwelijk, dat op dezelfde dag plaats vond⁷). Voor katholieken was het burgerlijke huwelijk bij lange na niet zo belangrijk als de kerkelijke inzegening van hun huwelijk. Als getuigen bij het sluiten van het burgerlijke huwelijk waren de beide oudste broers van bruid en bruidegom, te weten Cornelis Groot en Jacobus Johannes Welling, aanwezig.

Een jaar later op 28 oktober 1916 werd het eerste kind van Ries en Bets geboren, een dochter, Margaretha Catharina Maria met de roepnaam Greet. Na haar opleiding ging Greet als verpleegster werken in het voormalige militaire hospitaal⁸) aan de Hogeweg in Amersfoort. Daar leerde zij haar vriendin Reinie Lub kennen met wie ze later in Amsterdam ging samenwonen. Altijd is in de familie verzwegen dat beide vrouwen een lesbische relatie avant la lettre hadden. Het stel

raakte bij mijn grootouders lange tijd in onmin, omdat Reinie Greet overhaalde de katholieke kerk te verlaten en lid te worden van de Pinkstergemeente. Greet overleed op 7 februari 1996 te Leeuwarden. Zij werd in Oenkerk begraven.

De tweede dochter van Ries en Bets was Pieternella Cornelia Margaretha oftewel gewoon Nel. Nel werd op 17 augustus 1918 geboren. Na school ging Nel werken als verpleegster in De Klokkenberg in Breda. Door een val tijdens haar werk raakte ze gehandicapt. Er volgden vele medische behandelingen. Daardoor raakte de verkering van Nel uit. Nooit meer heeft een man naar haar omgekeken. Hoewel het er aanvankelijk naar uitzag dat ze nooit meer zou kunnen lopen, heeft ze met een ijzeren wil en groot doorzettingsvermogen toch voor elkaar gekregen dat ze weer kon deelnemen aan het arbeidsproces. Bij V&D in Amersfoort werd ze centraal caissière. Toen ze werkelijk niet meer kon werken ten gevolge van haar handicap heeft ze haar ouders in hun nadagen verzorgd. Na het overlijden van haar ouders heeft Nel nog korte tijd in het ouderlijk huis op de Hogeweg gewoond. Daarna werd ze opgenomen in verpleeghuis De Koperhorst te Amersfoort. Nel overleed op 8 juni 1995.

Na Nel kregen Ries en Bets hun eerste zoon Leo'tje. Adrianus Leonardus Richardus werd op 10 april 1921 geboren. Amper vier maanden oud overleed Leo'tje op 13 augustus 1921.

Ruim een jaar later kregen mijn grootouders dan toch de zoon, die ze zo graag wilden hebben. Op 24 oktober 1922 werd mijn vader, Albertus Leonardus Richardus, geboren; ze gaven hem de roepnaam Albert. Als enige zoon kreeg Albert het voorrecht van een goede opleiding. Hij ging na de lagere school naar de RijksHBS in Amersfoort. Toen hij van school kwam, had zijn moeder al een baan voor mijn vader. Hij kon aan de slag bij de Raad van Arbeid in Amersfoort. Albert bedankte voor de eer en werd journalist.

Mijn vader trouwde in 1947 met Rietje Bosman. Moeder Bets vond haar schoondochter eigenlijk niet zo'n goede partij voor haar zoon. Zij wilde voor hem een vrouw van meer aanzien en niet een dochter van een bloemist. Ze heeft dat mijn moeder vaak voor de voeten geworpen. Mijn ouders kregen zes kinderen.

Albert kwam al snel in dienst van het toenmalige dagblad De Tijd. Daarna werd hij achtereenvolgens hoofdredacteur van De Nieuwe Dag, De Katholieke Illustratie en van de Nieuwe Revue. Mijn vader overleed op 18 oktober 1983 in Bloemendaal, waar hij ook begraven is.

Het laatste kind van Ries en Bets was weer een dochter. Eleonora Elisabeth Maria kwam op 13 juni 1929 ter wereld. Op 24jarige leeftijd huwde Noortje met de journalist Bert Wunderink. Het paar vestigde zich eerst in Tilburg en later in Eindhoven, waar Noortje overleed aan kanker op 12 januari 1993.

Crisisjaren

In de twintiger jaren was mijn grootvader als meubelmaker al diverse malen ontslagen vanwege "slapte in het bedrijf".⁹ Voor hemzelf maar vooral voor mijn grootmoeder was dat reden om op een andere manier aan de kost te zien te komen. Bets was een hooghartige vrouw, die het eigenlijk maar niets vond, dat haar man met zijn handen zijn brood moest verdienen. Daarom heeft ze later ook haar zoon Albert zo gepusht bij de Raad van Arbeid te gaan werken.

Ries ging als agent en later als inspecteur aan de slag bij verzekeringsmaatschappij St. Willibrord, later Verzekeringsunie NV. Op hun woning aan de Hogeweg kwam een bord aan de deur! Op de fiets ging Ries met name in de avonden op stap om verzekeringen bij mensen in Amersfoort en wijde omgeving aan de man te brengen. Hij heeft dat gedaan tot aan zijn pensioen. Hij deed zijn werk altijd, voorzover ik me dat kan herinneren, met plezier. Toch bleef hij in zijn hart altijd meubelmaker en timmerman. Op zolder koesterde mijn grootvader zijn oude gereedschappen, die keurig netjes in rekken boven zijn werkbank hingen.

Na zijn pensionering heeft hij bij mijn ouders veel gedaan aan het opknappen van onze woning aan de Bredeweg te Amsterdam. Van hem heb ik de beginselen van het doehetzelfen geleerd.

„Geef mij uw hand”, goed stuk van „Euripides”

De toneelvereniging „Euripides” was Zondagavond de laatste in de rij van zeven deelnemende verenigingen om een stuk te brengen dat zal gelden voor de toneelwedstrijd uitgeschreven door de N.A.T.U. afdeling Amersfoort. „Euripides” durfde het aan om met „geef mij Uw hand” hoge eisen te stellen aan de executanten die in Sint Aechten op de planken stonden. We willen voorop stellen dat de regie, in handen van de heer R. A. Welling, een zeer belangrijk aandeel heeft gehad in het succes dat de tonelisten mochten boeken.

Willem Bogert (zijn eigenlijke naam in het stuk is de Geer en zijn bijnaam „de Baron”) heeft op ons waarlijk de meeste indruk gemaakt. Bogert, beschuldigd van een moord die 18 jaar geleden had plaats gevonden en die daardoor al die jaren als een gebroken man, verarmd en als een opgejaagde door het leven moest gaan, gaf in zijn creatie duidelijk weer de levensmoede die weinig meer van het leven verwachtten kan Ansie de Rooy (die later tot de ontdekking komt een dochter van Bogert te zijn) is een meisje dat de vele goede karaktereigenschappen van haar vader duidelijk naar voren bracht en zodoende slaagde deze hoofdrolspeelster er in om haar manlijke collega in alle opzichten aan te vullen.

Juffrouw de Grauw, pensionhoudster, haar man Steven en zoon Dirk waren echte volkstypen. Geert Foels was de man die op gepaste wijze een vrolijke noot door het ge-

gevene weefde. Voor een inspannende taak stond de adj. Inspecteur van Politie Max van Gent. De rolvastheid liet weinig te wensen over en dat geldt voor vrijwel alle acteurs en actrices.

Greetje, het blinde zusje van Ansie de Rooy, speelde op onbevengende wijze. Tenslotte twee figuren die bij de overige leden van het gezelschap ten achter bleven nl. de moordenaar Kuilman en de actrice Enny de Leeuw.

Kuilman gaf slechts weinig blijk van angst en gewetenswroeging toen hij kon beseffen dat de ontkenning niet lang meer op zich liet wachten. Enny de Leeuw speelde te weinig overtuigend de gevierde actrice hetgeen juist door een duidelijke uitspraak en gracieuse sprekende gebaren, toneelspelers eigen, naar voren gebracht diende te worden. Dat het gebodene in de smaak viel bewees het krachtige applaus na afloop van de tragedie.

Bouw van boerderij

Door architect J. Vellekoop werd het bouwen van een boerderij in de gemeente Stoutenburg gegund aan A. R. Hendriksen te Amersfoort voor f 32.660.

AMSTERDAM. — De Nederlandse rugby-ploeg heeft Zaterdagmiddag op het APC-terrein met 33-6 gewonnen van een Britse Empire-team, samengesteld uit in Nederland woonachtige Engelsen, Schotse, Zuid-Afrikaanse en Australische spelers. De ruststand was 8-3.

Nevenactiviteiten

Naast zijn werk heeft mijn grootvader zich altijd bezig gehouden met andere activiteiten die hem boeiden en uiting gaven aan zijn maatschappelijke betrokkenheid.

Sinds juni 1920 was hij lid van het uit 25 personen bestaande college der collectanten van de Parochie St. Franciscus Xaverius. Het college van collectanten was opgericht in de vergadering van 21 december 1913. Mijn grootvader is in de jaren 1950/1960 voorzitter geweest van het college van collectanten. In totaal heeft hij 47 jaar deel uitgemaakt van het college van collectanten.

Amateurtoneel op 't Zand

In 1915 richtte Ries samen met kapelaan Van Straalen van de Parochie 't Zand de Pancratiusvereniging op, die zich bezig hield met de besteding van de vrije tijd van katholieke jongeren.

De grootste passie van mijn grootvader was toch wel toneel en met name het amateurtoneel. In 1918 waren Jan van der Last, kapelaan Van Straalen en mijn grootvader de initiatiefnemers tot de oprichting van de katholieke toneelvereniging Oefening baart Kunst. Die ontstond omdat men meende de jaarlijkse feestavonden van het patronaat van de parochie St. Franciscus Xaverius zelf te moeten invullen in plaats van allerlei artiesten te laten opdraven. Het voorstel van de kapelaan sloeg aan bij een aantal jonge mannen, die direct begonnen stukjes in te studeren. Mijn grootvader nam de regie op zich. Op advies van deken Hartman werd enige tijd later de naam veranderd in Euripides. Na vijf jaar kreeg de vereniging ook oudere leden door een samensmelting met de toneelgroep van De jonge Werkman.

Vaste oefen en speelzaal van de vereniging was het parochie huis van 't Zand: St. Aegten. Soms week de vereniging uit naar de zaal van sociëteit Amicitia voor een uitvoering. Hoewel hij niet het

oudste lid was van de vereniging, was mijn grootvader dus wel lid vanaf de oprichting. Lange tijd was Euripides uitsluitend een mannenvereniging, maar Ries maakte daaraan een einde bij het 20jarige bestaan van Euripides. Voor de uitvoering van het jubileumstuk 'Amor in de pastorie' kreeg hij bij hoge uitzondering toestemming om enkele dames mee te laten spelen. Dat was een groot succes en smaakte naar meer. Het lukte pastoor Oostveen uiteindelijk om bisschoppelijke toestemming te krijgen voor een gemengde vereniging. Euripides had toen 25 leden¹²

Toneelvereniging OBK, zittend vierde van links R.A. Welling

De regionale Amersfoortse kranten maken pas op 24 oktober 1930 voor het eerst melding van een uitvoering van Euripides¹³. Vóór de oorlog speelde Euripides vaak voor militairen. Het stuk 'Roverhoofdman' werd 50 keer voor het voetlicht gebracht.

Pas na de Tweede Wereldoorlog trekt Euripides blijvend de aandacht van de regionale pers. Het eerste stuk dat opgevoerd wordt is 'Regina'. In de recensie in het Dagblad voor Amersfoort van 20 oktober 1947 betreurt journalist H.M.S. de keuze voor het stuk, dat te veel een streekroman was. De journalist vraagt zich af waarom regisseur "R.A. Welling niet betere kost voor zijn geroutineerde troep" kon vinden¹⁴.

Het jaar daarop viert Euripides zijn zesde lustrum met de vertolking voor genodigden van 'Marjatta's Kerst' van Arie van der Lugt. Uit het verslag van de lustrumopvoering in Dagblad voor Amersfoort van 5 april 1948 komt duidelijk naar voren, dat Ries Welling de liefde voor toneel ook heeft weten over te brengen op zijn kinderen. Dochter Noortje spreekt tijdens de lustrumviering namens de oudleden. Noortje zou later in Eindhoven haar sporen meer dan verdienen als regisseuse van de zogenoemde Wagenspelen. Zoon Albert voerde het woord als lid van het hoofdbestuur van het Werkverband van Katholieke amateurtoneelgezelschappen. Korte tijd later zou Albert zelf een aantal jaren als regisseur voor Euripides optreden. Hij schreef ook diverse toneelstukken.

In het najaar van 1948 speelt Euripides het derde stuk van de Marjattatrilogie, nl. 'Marjatta's offer'. In zijn welkomstwoord begroette Ries vooral de zusterverenigingen en de "H.H. Geestelijken". Een week later zou Euripides een reprise geven¹⁵.

Het volgende seizoen speelde Euripides in Amicitia 'De vrome leugen'. Volgens de krant had mijn grootvader ook toen weer "voor een mooi brok amateurtoneel gezorgd." ¹⁶ Aan het einde van de maand speelde Euripides 'De vrome leugen' voor de RK Bond van Transportarbeiders St. Bonifatius in het KABgebouw in de Onze Lieve Vrouwestraat¹⁷.

Voor 1950 schreef de afdeling Amersfoort van de Nederlandse Amateur Toneel Unie (NATU) een wedstrijd uit voor de Amersfoortse verenigingen. Euripides deed mee met het stuk 'Geef mij uw hand', waarmee de vereniging onder leiding van regisseur R.A. Welling "hoge eisen durfde stellen aan de executanten die in Sint Aegten op de planken stonden." 18 De jury van NATU onder leiding van de heer P.J. Hermans vond de prestatie van Euripides slechts goed voor de zesde, de op één na laatste plaats. Winnaar van het concours werd ATE met 'Het proces Mary Duncan'19

Medaille t.g.v. 45-jarig bestaan Euripides; eerste van links is R.A. Welling

In 1951 wil het bestuur van Euripides voor de derde maal het stuk 'De moordenaar van het meisje' over Maria Goretti uitvoeren²⁰. Of de uitvoering daadwerkelijk heeft plaats gehad melden de regionale kranten niet. Ook voor seizoen 1951/1952 schrijft de NATU weer een wedstrijd uit voor de Amersfoortse toneelverenigingen. Euripides wil deelnemen met 'Zuster Annunciata'²¹, maar nam uiteindelijk deel aan de wedstrijd met het stuk 'Het lied van de zee'²². Euripides behaalde daarmee slechts de achtste plaats.²³ Het Dagblad voor Amersfoort vermeldde op 18 februari 1952, dat de opvoering van 'Kat en Kanarie' voor spelers en regisseur Welling "leerzaam" was geweest.

Bij het 35jarig bestaan van de vereniging in 1953 jubileerden mijn grootvader en bestuurslid J. v.d. Last als pioniers van de vereniging ook.²⁴ Mijn grootvader is toen benoemd tot erelid van Euripides.²⁵ Als jubileumstuk werd 'Verzegelde lippen' opgevoerd. In dat jaar eindigde Euripides bij de NATUwedstrijd in Amersfoort op de achtste plaats.²⁶ Het was waarschijnlijk het laatste stuk dat Ries Welling regisseerde. Bij het volgende stuk dat Euripides voor het voetlicht bracht 'De man in burger' was de regie in handen van de heer P.G. Ergberts. Als oudregisseur viel mijn grootvader de eer ten deel de toeschouwers te mogen verwelkomen.²⁷ Bij het 40jarig bestaan van Euripides²⁸ jubileerde Ries als regisseur, al zijn er geen aanwijzingen dat hij de laatste vijf jaar nog een stuk geregisseerd heeft. Wel riep hij toen de jongeren op de taak van de ouderen spoedig over te nemen en in de vereniging moderne ideeën in te brengen.²⁹ Bij het 45jarig jubileum van Euripides was mijn grootvader het oudste lid van de vereniging. Bij de festiviteiten ter gelegenheid van het negende lustrum trad hij op als ceremoniemeester. Over de felle concurrentie die de toneelvereniging van de TV ondervond zei hij laconiek: "We zullen er wel weer overheen komen." Als blijk van waardering ontving hij een medaille.³⁰

In de familie

In huize Welling nam toneel een heel belangrijke plaats in. Zoon Albert kreeg de algehele leiding over de uitvoering door leden van de gezamenlijke Amersfoortse toneelverenigingen van 'De Rode Pimpernel' in openluchttheater Birkhoven.³² Later was hij nog diverse malen regisseur van stukken die Euripides speelde. Ries' dochters Greet, Nel en Noortje waren met wisselend succes bij Euripides acteur dan wel regisseur. Nel kon door haar handicap niet langer meer toneelspeelen, ze heeft nog wel diverse jaren het secretariaat van de vereniging gevoerd.³³ Noortje is haar hele leven blijven regisseren. De oudste dochter Greet bleek totaal geen talent voor toneel te hebben. Het was in de jaren 60 van de vorige eeuw voor zowel mijn grootvader als mijn grootmoeder een feest wanneer ze op Nieuwjaarsdag met mijn vader mee mochten naar de traditionele opvoering in de Amsterdamse Schouwburg van de 'Gijsbrecht van Aemstel' van Vondel. Mijn vader recenseerde de uitvoering voor dagblad De Tijd en was altijd in de mogelijkheid nog één persoon mee te nemen. Mede daardoor ontstond in ons gezin de traditie, dat mijn vaders ouders elk jaar met Oud en Nieuw bij ons waren. Op Oudejaarsavond speelden mijn ouders met mijn grootouders schutjassen, op Nieuwjaarsdag wachtte de uitvoering van de 'Gijsbrecht'. Daarna gingen mijn grootouders met de laatste trein terug naar Amersfoort.

Bejaardenbond

In 1957 bereikte Ries Welling de pensioengerechtigde leeftijd. Bij Euripides was hij toen niet meer zo actief. Toch was hij er ook de man niet naar om alleen maar voor het raam van zijn woning aan de Hogeweg te zitten kijken naar het steeds drukker wordende verkeer dat Amersfoort in en uitging. De tuin achter het huis behoefde niet elke dag onderhoud en de fietsen van zijn vrouw en hemzelf kon hij niet blijven poetsen. Hij had behoefte aan een nieuwe activiteit buitenshuis. Heel veel later begreep ik pas dat zijn huwelijk niet meer zo best was. Ries en Bets sliepen al jaren niet meer in hetzelfde bed. 'Omdat hij zo snurkte', heette het. Ries werd lid van de afdeling Amersfoort van de Katholieke Bond van Bejaarden. Tijdens de Jaarvergadering begin 1962 werd hij tot voorzitter van de afdeling³⁴ gekozen.

Mijn grootvader was altijd ruimdenkend. Het denken in de traditionele zuilen paste eigenlijk niet bij hem. Het is dan ook niet verbazend dat hij bij het 15jarige bestaan van de Afdeling Amersfoort van de Algemene Nederlandse Bond van Ouden van Dagen weliswaar constateerde dat de samenwerking tussen beide organisaties niet zo soepel verliep en dat hij er in dezelfde ademtocht voor pleitte die samenwerking te verbeteren.³⁵

Tijdens een bijzondere ledenvergadering op 17 mei 1962 betoogde Ries: "Ons werk neemt steeds grotere vormen aan en ook het ledental blijft gestaag groeien. Daarom is het dringend noodzakelijk dat wij op zeer korte termijn kunnen beschikken over een beter geoutilleerd en ruimer sociëteitsgebouw." De huidige situatie zou een hinderpaal zijn voor de uitbreiding van het RK bejaardenwerk. Hij wist te melden dat de gemeente er alles aan zou doen om de problemen zo snel mogelijk op te lossen.³⁶

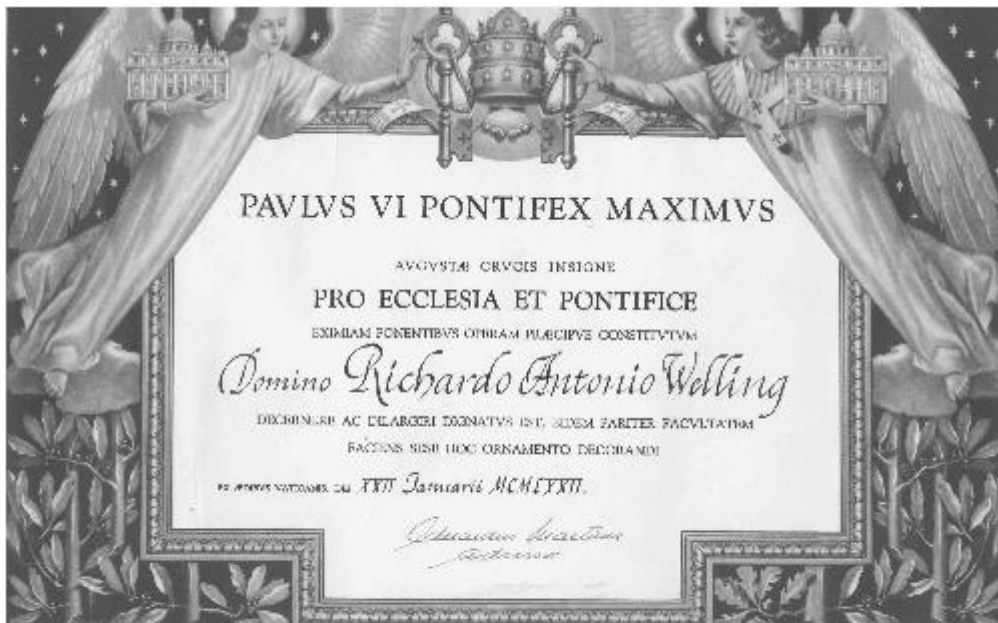
Zijn woorden waren niet vergeefs. Al op 1 december 1963 kon hij als voorzitter het nieuwe onderkomen van de afdeling in het gebouw St. Aegten officieel openen. Hij dankte daarbij speciaal de vele leden die "bij het op orde brengen van de zaal bergen werk hebben verzet."³⁷

Nu kon hij driemaal per week zijn wandeling naar St. Aegten maken. Vele malen heb ik hem als jongeman vergezeld. Tijdens onze wandelingen van en naar St. Aegten vertelde hij aan de hand van de gebouwen die we passeerden, over de geschiedenis van Amersfoort. Over de Muurhuizen wist hij spannende verhalen te vertellen, en waar hij als meubelmaker allemaal gewerkt had. Maar vooral over de oorlog. Met een zekere trots toonde hij zijn persoonsbewijs met nr. 35422. Hij wist er een spannend verhaal van te maken dat hij op het einde van de oorlog met zijn gezin voor de tweede keer moest evacueren, omdat zijn huis in de vuurlinie kwam te liggen. In het begin van de oorlog waren ze ook al geëvacueerd naar NoordHolland. Toen ze in mei 1945 na de overgave van de Duitsers naar huis terugkeerden, troffen ze hun woning zwaar beschadigd aan.

Op de soos van de bejaarden had hij vooral een luisterend oor voor de problemen van andere ouden van dagen. Af en toe, als er helemaal niemand anders wilde, vond hij het heerlijk om een potje biljart te spelen. Hij merkte altijd op: "Als voorzitter moet ik niet steeds aan het biljart willen staan. Laat anderen maar voorgaan." Hij speelde tien over rood, terwijl zijn opponent vrij speelde. Na sluitingstijd van de soos bleef hij graag nog wat hangen om mij de kneepjes van het biljarten bij te brengen.

Hij zorgde er altijd voor tegen 18.00 uur weer thuis te zijn. 's Avonds zaten Ries en Bets vaak voor het raam ieder aan een kant van de salontafel naar het verkeer te kijken, terwijl ze over toneel

spraken of herinneringen ophaalden. Zomers maakte hij vaak 's avonds een wandeling door de weilanden van buurman Mastenbroek langs het Valleikanaal naar de spoorweg Amersfoort/Zwolle/Apeldoorn. Eén keer in de week gingen ze kaarten bij Bets' broer Albert en diens vrouw tante Anna op de Scheltusstraat.

De oorkonde bij de pauselijke onderscheiding Pro Ecclesia et Pontifice

Onderscheiding

Begin 1971 werd mijn grootmoeder Bets ziek. Op 30 augustus van dat jaar overleed zij, alle goede zorgen van haar dochter Nel ten spijt. Op 2 september werd ze begraven op de RK Begraafplaats Maranatha. Na 56 jaar was het huwelijk van mijn grootouders ten einde. Toen ze 35 en 40 jaar getrouwd waren schreef mijn vader ter gelegenheid daarvan een toneelstukje, dat wij kleinkinderen dan voor opa en oma opvoerden.

Ondanks het feit dat hun huwelijk de laatste jaren niet zo florissant was, betekende het heengaan van zijn vrouw voor mijn grootvader het verlies van een trouwe levensgezellin met wie hij tal van problemen had overwonnen. Hij was zijn natuurlijke vrolijkheid kwijt en maakte niet meer de grappen die Bets zo verafschuwde.

Nog één keer bloeide hij op. Dat was een jaar na het overlijden van zijn vrouw in 1972, toen hij ter gelegenheid van zijn tachtigste verjaardag de erepenning 'Pro Ecclesia et Pontifice' opgespeld kreeg door pastoor Brugman van de H. Kruiskerk. Mijn vader had ervoor gezorgd dat de Katholieke Kerk bij monde van Paus Paulus VI hem op die manier eerde voor het vele werk dat hij gedaan had ten dienste van de kerk. Toen hij de erepenning opgespeld kreeg straalde Ries voor de laatste keer. Nog één keer genoot hij van zijn traditionele sigaar. Voor de gelegenheid droeg hij even geen hoed.

De volgende dag knaagde de eenzaamheid weer aan hem. Nog twee jaar hield hij het vol. Op 17 augustus 1974, de verjaardag van zijn dochter Nel die hem verzorgde, overleed mijn grootvader. Vier dagen later werd hij naast zijn vrouw begraven.

Reacties aan: pawelling@wanadoo.nl

Bijlage 1 Stamreeks van Richardus Antonius Welling

I. **Joost Jacobsen Welling**, begr. Amersfoort, St. Joriskerk 15 aug. 1709, tr. Amersfoort, Gereformeerde Gemeente 24 sept. 1702 **Aleijda/Aertjen/Aartje Anthonis(z) (Hoenderbeek)**.

II. **Jacobus Welling**, geb. Amersfoort omstreeks 1710, spekslager, † Amersfoort 29 april 1764, tr. 1e Amersfoort, Gerecht 3 mei 1729 **Aleijda Dirix (Dirks)**, geb. omstreeks 1710; tr. 2e Gerecht 14 april 1744 Margareta van Cousine (Couzina) (Consijnsens), dochter van Johannes en Weijmtje

van Bosserdijk.
Uit het eerste huwelijk:

III. **Dirck (Theodorus) Welling**, geboren Amersfoort 5 jan. 1731, ged. Amersfoort, RK kerk 't Zand 5 jan. 1731, (meester)pruikenmaker, † Amersfoort 18 dec. 1804, begr. Amersfoort, St. Joriskerk 22 dec. 1804, tr. Amersfoort, Gerecht 16 mei 1758 **Aleijda Botter**, geb. omstreeks 1737, † Amersfoort 22 maart 1805, begr. Amersfoort, St Joriskerk 26 maart 1805, dochter van Willem en Maria van Struivenberg.

IV. **Jacobus Wilhelmus Welling**, geboren Amersfoort 23 juli 1766, ged. Amersfoort, RK kerk 't Zand 23 juli 1766, † Amersfoort 11 april 1821, tr. Amersfoort 12 okt. 1804 **Wilhelmina Craan (Kraan) (Cranen)**, geb. Amersfoort 6 febr. 1767, † ald. 31 juli 1825, dochter van Sander (Zander) en Amarentje van Es.

V. **Dirk Welling**, geboren Amersfoort 1799, kleermaker, † Amersfoort 19 dec. 1834, tr. Amersfoort 30 juni 1824 **Janna Ditrink (Dieters)**, geb. 1804, naaister, † Amersfoort 4 sept. 1826, dochter van Albert en Maria Wigraad.

VI. **Jacobus Welling**, geb. Amersfoort 31 mei 1824, kleermaker, † Amersfoort 21 dec. 1893, tr. 1e Amersfoort 2 aug. 1848 **Geetruida Hendrika van Munster**, geb. Amersfoort 18 sept. 1824, † ald. 31 dec. 1860, dochter van Johannes en Maria Everarda Bosvelt; tr. 2e Amersfoort 13 nov. 1861 **Hendriena Steenbeek**, geboren Barneveld 1833, † Amersfoort 28 okt. 1899, dochter van Jacobus Gijsbertsz. en Maria Johanneesse Smit.
Uit het eerste huwelijk:

VII. **Adrianus Leonardus Welling**, geboren Amersfoort 12 jan. 1850, kleermaker, lid van de commissie die de feestelijke verplaatsing van de Amersfoortse kei organiseerde, † Amersfoort 22 sept. 1919, tr. Amersfoort 3 juni 1874 **Margaretha Catharina de Greef**, geb. Amersfoort 31 okt. 1848, † ald. 12 maart 1926, dochter van Johannes en Kornelia Katharina van de Beek.

VIII. **Richardus Antonius Welling** (erepenning Pro Ecclesia et Pontifice), geboren Amersfoort 18 febr. 1892, meubelmaker, agent van verzekeringen, vaste regisseur van toneelvereniging Euripides in Amersfoort, collectant in de parochie St. Franciscus Xaverius, 't Zand te Amersfoort, voorzitter van de Katholieke Bejaardenbond afdeling Amersfoort, † Amersfoort 17 aug. 1974, begr. Amersfoort, Maranatha 21 aug. 1974, trouwde Amersfoort 20 juli 1915 **Elisabeth Maria Groot**, geb. Wognum 8 nov. 1893, † Amersfoort 30 aug. 1971, begr. Amersfoort, Maranatha 2 sept. 1971, dochter van Albertus en Pieterrella Wittebrood.

Bijlage 2 Verantwoording

De genealogische gegevens in dit artikel zijn gegenereerd met behulp van Genlias en de Digitale Stamboom van Archief Eemland. De gegevens over de werkkringen van Ries Welling zijn gebaseerd op de getuigschriften die in mijn bezit zijn en op eigen herinnering. De gegevens over de nevenactiviteiten van mijn grootvader zijn deels gebaseerd op documenten in mijn bezit, deels op gegevens uit de Amersfoortse kranten zoals die te vinden zijn op <http://www.archiefeemland.nl/content/view/51/67>. Bij de voetnoten is aangegeven uit welke krant de gegevens afkomstig zijn. De foto's van OBK en Euripides zijn afkomstig uit de kranten in Archief Eemland, de overige foto's zijn in mijn bezit.

Bijlage 3 Voetnoten

1 Zie geboorteakte van Richardus Antonius Welling

2 Nieuwe Amersfoortsche Courant d.d. 6 mei 1903. De Amersfoortse Kei is op 3 mei 1903 in de vroege morgen op

de Varkensmarkt teruggevonden. De kei, die in 1661 op de Berg gevonden was, werd in 1674 weer begraven,

omdat die de Amersfoorters de spotnaam van Keientrekkers had bezorgd.

3 Dagblad voor Amersfoort d.d. 2 februari 1957

4 Gegevens afkomstig van zijn dochter Nel Welling en zie: <http://www.archiefeemland.nl/index.php>

5 Alle genoemde getuigschriften zijn in mijn bezit

- 6 Nieuwe Amersfoortsche Courant d.d. 3 juli 1915
- 7 Zie huwelijksakte
- 8 Foto uit Amersfoort in oude ansichten, Europese Bibliotheek, Zaltbommel 1971
- 9 Zie getuigschriften
- 10 Dagblad voor Amersfoort d.d. 29 januari 1958
- 11 Onderstaande foto uit Dagblad voor Amersfoort
- 12 Dagblad voor Amersfoort d.d. 23 januari 1953
- 13 Amersfoortsch Dagblad/De Eemlander d.d.24 en 25 oktober 1930
- 14 Dagblad voor Amersfoort d.d.20 oktober 1947
- 15 Dagblad voor Amersfoort d.d. 4 oktober 1948
- 16 Dagblad voor Amersfoort d.d. 7 februari 1949
- 17 Dagblad voor Amersfoort d.d. 28 februari 1949
- 18 Dagblad voor Amersfoort d.d. 17 april 1950
- 19 Dagblad voor Amersfoort d.d. 1 mei 1950
- 20 Dagblad voor Amersfoort d.d. 27 april 1951
- 21 Dagblad voor Amersfoort d.d. 20 september 1951
- 22 Dagblad voor Amersfoort d.d. 5 mei 1952
- 23 Dagblad voor Amersfoort d.d.9 juni 1952
- 24 Dagblad voor Amersfoort d.d. 23 januari 1953
- 25 Dagblad voor Amersfoort d.d. 25 januari 1963
- 26 Dagblad voor Amersfoort d.d. 15 juni 1953
- 27 Dagblad voor Amersfoort d.d. 11 januari 1954
- 28 Dagblad voor Amersfoort d.d. 29 januari 1958
- 29 Dagblad voor Amersfoort d.d. 17 februari 1958
- 30 Dagblad voor Amersfoort d.d. 18 februari 1963
- 31 Foto uit Dagblad voor Amersfoort
- 32 Dagblad voor Amersfoort d.d. 3 juli 1954
- 33 Dagblad voor Amersfoort d.d. 29 januari 1958
- 34 Dagblad voor Amersfoort d.d. 22 januari 1962
- 35 Amersfoorts Dagblad/De Eemlander d.d. 11 november 1963
- 36 Dagblad voor Amersfoort d.d. 18 mei 1962
- 37 Amersfoorts Dagblad/De Eemlander d.d.2 december 1963

Uit de Werkgroep Notariële Aktes door Anje G. BousemaValkema

Beloning voor gedane moeiten

Notaris Johan van Ingen AT 002a003, folio 239.

Op 27 december 1631 compareren voor notaris Johan van Ingen: Jan Willemzn deWijs, possesseur van de Vicarije ende Cappellerye bij zaliger Mr. Willem Paedtse, doctor in de geestelicke rechten opt Altair van St. Laurens Gasthuijs binnen Utrecht gefundeert mitsgaders Willem de Wijs, vader en voocht van deselve Jan Willemzn de Wijs en hebben in dijer qualité ten aensijen van de collatie van de voors. vicarye bij Joost van Sundert en Gerrichgen Gijsbertsdr van Weerden, echtluijden, op hem Jan de Wijs geconsereert als mede ten regarde van de moeijten reijs kosten en van de processen eertijts bij deselve gedaen om de voors, collatie staende te houden en de possessie der goederen daeronder behorende te manistreren [administreren] bewilligt ende vrijwillig overgegeven ende geconsenteert dat Joost van Sundert en Gerritgen Gijsberts van Weerden echteluiden ende langstlevende van hun beijden, geduijrende soo lange de voors. Jan Willemzn de Wijs comparant ende Lubbert van Schroyesteijn en een van beyden in leven zullen zijn, genieten ende profiteren sullen de jaerlicxe vruchten van de landen gelegen tot Woudenberch ende Lopijck. Innegegaen Petri ad Cathedram 1631 [d.i. 22 februari] verleden, dewelcke landen deselve van Sundert en zijn huysvrouw en de langstlevende vandien sullen verhuynen ende verpachten te haerluyder welgevallen,behoudende de voorn. Jan Willemzn de Wijs aen hem de genuchten der landerijen tot Cappel gelegen. Welverstaende dat bij afsterven van Joost van Sundert ende Gerritgen Gijsberts van Weerden de vruchten van de voors. landen in Woudenberch ende Lopijck gelegen, wederom sullen commen op Jan Willemzn de Wijs en zijn erfgenamen volgens de accoorde de 14121631 voor Adriaen Leechburch, notaris te Utrecht opgerecht. Welcke voors. over gifte ende consent de voorn. Joost van Sundert ende Gerrichgen van Weerden, sijn huysvrouw mede comparerende verclaerden te accepteren bij desen. Gedaen ter woonplaatse van Joost van Sundert. Getuigen Frederick van Homborch en Beernt Harmanszn

Sell

Wijlen Jacob Wouterzn Both, gewesen havenmeester in Gouda, heeft nog veel geld tegoed van zijn debiteuren

Idem, folio 239v240

Voor notaris Johan van Ingen compareren op 30121631: Peter Janzn, linnewever voor hemselfen, Thonis Claeszn, iserman, mede voor hemselfen en als man en voocht van sijn huysvrouw, Andries Reijerzn, olislager voor hemselfen, Joachim Wijnen, voor hemselfen en Evert Lambertzn, schrijnwerker als man en voocht van Trijntgen Woutersdr. sijne huysvrouw. Allen borgers binnen de stad Amersfoort, gesamentlick medeerfgenamen van Jacob Wouterzn Both in sijn leven gewesene havenmeester binnen der Goude, mitsgaders hun sterckmackende voor de andere absente en onmundige mede erfgenamen. En hebben in beste forme geconstitueert en machtig gemaect bij desen de E. Gerrit Schade, apotecaris ter Goude ende Johannus Honius procureur postulerende voor de Gerechte der voors. stede der Goude 't samentlick en elcx bysonder. Omme uyt haer comparanten naeme in de voors. qualite met vruntschap ofte ist noot met recht inne te vorderen en ontfangen soodanige capitaelen mitsgaders interesse daerop verlopen als hun comparanten door afsterven desvoren aengecommen is soo binnen als omtrent de stad ter Goude uytstaende sijn. De debiteuren tot betalinge off anders verseekeringe van deselve hoofdsomme in met justitie te constringeren, alle termijnen van rechten in de saecke nodich als oock 't respectieve afterwesen bij eede in haer comparanten sijelen [zielen] te stercken, sententie te stellen ofte daervan te appelleren, penningen te ontfangen, quitantie te passeren. Ende voorts alles anders te doen hetgeen nodich sal sijn. De gemachtigden zullen gehouden sijn, hiervan behoorlijke verantwoording af te leggen. Getuigen Henrick Aertszn van Os, Reynier van Ingen [N.B. notaris Johan van Ingen heeft deze akte niet ondertekend (vergeten ?) Peter Janzn heeft zijn merk gezet, maar hierbij staat Peter Janzn Both]

Visitatie van balen zijde

Idem, folio 281281v

Op 03121632 compareren voor notaris Johan van Ingen: Samuel Gom , oud omtrent 31 jaren en Samuel Malet [of Malot] oud omtrent 21 jaren beide sijdereeders [bewerkeren van zijde] en inwoners deser stad. Zij verklaren bij ware woorden i.p.v. eede ter requisitie van Daniel Baddel dat sijn comparanten op huysden ten huysse van de voors. Baddel gevisiteert hadden drye baalen zijde getekent met no. 141 en een halff, de ander met no. 111 en een halff en de derde van no. 81 en deselve massa bij massa gevisiteert en doorsyen en bevonden in de groote baal van no 141½ dat eenige massa gesneden waren en daerop getarret [tarren is met teer bestrijken] hebben 2 ponden opt minste, dat de andere baal van 111½ de sijde geheel vochtig en mat is bevonden en oock gesneden daerover getarret hebben 3 ponden opt minste en dat de baal van no. 81 veel vuyle sijde in is bevonden en derhalve deselve schade op 2 ponden sijde getarret hebben. Zij willen dit ten alle tijde naarder verclaren naer haerluyder beste kennisse en wetenschap de schade also getarret en gewaardeert te hebben, waervan Daniel Baddel versocht acte, is dese. Gedaan ter woonplaatse van de voorn. Baddel. Getuigen Theodoor Farreris en Jan Janszn bombasijdewercker

Erfenis van gestorvene in OostIndien

Idem, folio 282

Op 07011633 compareren voor notaris Johan van Ingen: de manhafte Nicolaes de Goyer, Rhitmeester. Hij machtigt bij desen Elisabeth de Goyer, sijn zuster, wonende te Utrecht om uit sijn naam te vorderen met vriendschap of justitie, ist noot, alsulke erfenisse en besterfenisse als hem comparant en sijn voornoemde zuster aenbestorven is door doode van de soon van zaliger Dirck de Goyer, haerluyder broeder, overleden te Goude en welke soon gestorven is in OostIndien, penningen te ontfangen, quitantie passeren, acoorderen en verder alles anders te doen hetgeen nodig wesen zal. Mits zij daarvan reekening en bewijs overlegt. Gedaan ter woonplaatse van Jan Bloeylandt van Aernhem. Getuigen Jan Thijsenzn en Willem Janszn Cruyff.

Uit de Werkgroep Transportaktes door Anton van Nostrum

Jacob van Dolre stelt zich borg voor de betaling van een rente van 24 gulden die sijn broer Claes

schuldig is aan Ghijsbert Janszoon uit Bunschoten. Gelukkig heeft de secretaris de tekst van de originele oorkonde overgeschreven zodat we kunnen lezen waarom die borgstelling nodig was. Ghijsbert heeft aan Claes geld geleend ter waarde van 400 gulden. Als onderpand dienen 6 dammaat land geheten de Paelcamp en dichtbij de Laak gelegen, en 5 dammaat land gelegen bij de Spakenburgergracht. Als Claes (of Jacob) niet kunnen betalen dan mag Ghijsbert het onderpand laten verkopen (executeren). Claes mag het kapitaal en de rente altijd terugbetalen "tot haeren schoonsten". Dit betekent: op de voordeligste manier, wat hem het beste uitkomt. En Jacob geeft als onderpand voor de betaling van de rente zijn huis dat in de Langestraat achter de school staat.

Stadsgerecht Amersfoort inv. nr. 43604, folio 231v d.d. 17121558

Jacob van Dolre Everszoon ende heeft hem geconstitueert burge ende constitueert hem burge bij desen voor Claes van Dolre zijnen broeder om te voldoen Ghijsbert Janszoon woonende tot Bunschoten, een effelicke losrente van vyer ende twintich karolusgulden tsjaers nae inhoudt des brieff hierna geïnsereert.

Allen dengheenen die dese brieff sullen syen off hooren leesen doen wij verstaen Jan Ludolff Gerytszoon als gesubstitueert schout bij provisie gesurrogeert in de plaetse van salige Meynert Volckenszoon, Ghijsbert Henricxzoon ende Steven Peterszoon scepenen tot Bunschoten oirconde mits desen openen brieff dat voor ons compareerde in den gerechte Nyclaes Everss van Dolre wel bedacht sijnde ende heeft opentlick voor hem ende sijn erfgenamen mit handt, mit monde ende mit sijnen vrijen moetwille als die scepenen voornoemt kenden dat recht was ende bekendt wetlick ontfangen [te] hebben vuyt handen van Ghijsbert Janszoon die somme van vierhondert keyzersgulden, elcke gulden gerekent tot twintich gefaluweerde brabantische stuver tstück off goet ander hollants payment in tijt der betalinge ganckber ende dyer weerden daer vooren, die Nicolaes voornoemt off sijn erfgenamen sellen moegen onderhouden op jaerlixen losrenten, gevende ende betaelende daarvan elcx jaers te rente vier ende twintich der voornoemde keyzersgulden elcke gulden gerekent ende payment als voors. is, te betaelen alle jaer op date desen briefs als den twaelfsten dach decembris, daarvan deerste renten vallen ende verschijnen sullen anno XVc negen ende vijftich op date voors. ende soe voort alle jaer daer nae ofte binnen veerthyen eerstvolgende dagen nae elck termijn onbegrepen, mit expresse verbande ende vorwerden dat indyen Nicolaes voors. off sijn erfgenamen van des te doen in eenighe toecomende termijn in dylay, versuym ofte weygeringe bevonden worden. Soe sel Ghijsbert voors. off sijn erfgenamen die verschenen onbetaelde renten mit alle costen daeromme gedaen ende te doen realicken ende metter daet vuyt moegen panden ende executeren laeten mitten gerechte alhier in den eersten vuyt ende in die rechte helft van ses dammet landts. Soe sel Ghijsbert voors. off sijn erfgenamen zal bij gebreke die onbetaelde rente mit alle kosten uyt mogen panden ende executeren laten uyt ende in die rechte helft van ses dammet landts vanouds geheeten Die Paelcamp geleegeen over den nieuwen wech, streckende van den nieuwen wech off oestwert op an den Laick toe, daer suytwert Goert Janszoon ende noortwert Rijck van Dyerman mit sijn lantgenoten naest bij gelandt ende geleegeen sijn.

Noch vuyt ende in die rechte helft van vijff dammet landts geleegeen op Spakenburch onderdeyls ende gemeen mit Aert Ghijsbertszoon ende Geertruyt Heynricx weduwe, streckende vuyt die Spakenburger graft oestwert op aen den nij wech toe, suyerwert Jan Stevenssen ende noortwert Evert van Dompeselers erfgenamen naest gelandt ende geleegeen sijnt uyt die vruchten van dyen ende allet gundt dat men opten voornoemde landen bevynden sellen connen als volverboden panden die mit allen rechten verwonnen sijnt ende alle Conincklijke Majesteyts excijssen, thynden off tafelgoederen die schout om sijn ban ende die scepenen om haer oirconde, behoudelick ende mit vorwerden dat Nicolaes voors. off sijn erfgenamen dese jaerlixen losrente alijt tot haeren schoonsten vuyt sellen moegen lossen ende vrijcoopen mits tselfde Ghijsbert voorn. off sijn erfgenamen alle tijt anderhalff vierdel jaers te voorens op te seggen ende naer dat anderhalff vyerdel jaers verlopen sel wesen te betaelen tot eene somme vierhondert keyzersgulden elcke gulden gerekent ende payment als voors. is mit die verscheenen onbetaelde renten alsdan noch onbetaelt wesende ofte vuyt te panden in allen manieren als voors. is. Alsoe dat scepenen voornoemt hebben gewesen ende wijzen bij desen voor recht dat dese voors. rente ende offlossinge van dyen in allen manieren voors. elcken int sijn vast is mitten recht, vuytgesondert alle ergelist ende behouwelicken elcken anders sijns rechts.

In oirconde sbriefs mit onse segelen gegeven in den jaere ons heeren duysent vijffhondert acht ende vijftich opten twelfsten dach deser maendts decembris. Tot versekertheyt van alle tgeene voors. staet heeft Jacob van Dolre als burge voor Claes van Dolre voornoemt verbonden ende verbyndt bij desen sijn persoon ende goederen en specialick ten ypoteque gestelt sijn huysinge, hoff ende hoffstede geleegeen in de Langestraet after tschoel daer aen die eene die weduwe ende erfgenamen van Willem Soest Jacobszoon ende aen dander sijde Brant Egberssen naesgeleegeen sijn, versouckende hyerinne gecondempneert te werden. In volcomen vant welck die voornoemde Jacob van Dolre comparant bij vonnisse van ons scholt ende scepenen voornoemt tsijne versoucke gecondempneert es ende blijft bij desen. Actum den XVIIen decembris XVc LVIII.

Twee nieuwe digitale bronnen ontsloten

In het begin van 2007 werd twee keer een aantal belangstellenden uitgenodigd in het Stadhuis van Amersfoort om aanwezig te zijn bij de ontsluiting van twee belangrijke digitale bronnen betreffende de stad Amersfoort. Allereerst verscheen in maart de nieuwe Digitale Kadastrale Atlas en een maand later reeds werd de indrukwekkende Historische Tijdbalk Amersfoort ten doop gehouden. Van beide gebeurtenissen hebben we enige informatie gezocht op de betreffende websites. Hieronder volgen deze teksten.

Project kadastrale atlas Utrecht

In 1832 is in Nederland het Kadaster ingevoerd met het doel een uniforme heffing van de grondbelasting mogelijk te maken en de rechtszekerheid inzake de eigendom en andere zakelijke rechten op onroerend goed te bevorderen. De basis van de kadastrale administratie werd gevormd door twee onderdelen: de minuutplans en de zogenaamde Oorspronkelijke Aanwijzende Tafels (OAT's). Deze zijn per gemeente opgemaakt. Aanvankelijk vormde iedere burgerlijke gemeente tevens een kadastrale gemeente. Ten gevolge van grenscorrecties en gemeentelijke herindelingen zijn deze begrippen elkaar in de loop van de negentiende en met name de twintigste eeuw in steeds mindere mate gaan dekken. Minuutplans zijn de oudste getekende kaarten van het Kadaster waarop alle gronden met huizen, erven, wegen en wateren zijn ingetekend.

De OAT's zijn registers die bij de minuutplans horen. Van elk perceel staat in de OAT's een aantal gegevens vermeld, zoals naam, beroep en woonplaats van de eigenaar of vruchtgebruiker, soort bebouwing, oppervlakte, klassering en belastbare opbrengst. De minuutplans en de OAT's vormen de eerste volledige en betrouwbare administratie van onroerend goed in Nederland. De plans zijn vooral van belang omdat zij de situatie weergeven vóór de ingrijpende ruimtelijke veranderingen die na 1850 tot stand kwamen als gevolg van sterke bevolkingsgroei, industrialisatie, ruilverkaveling en dergelijke. De bron is voorts uniek, omdat hier voor het eerst een gedetailleerd kaartbeeld wordt gecombineerd met een uitgebreide persoons en eigendomsregistratie. Deze bron kan worden gebruikt voor onderzoek naar de nederzettingsgeschiedenis, de ontwikkeling van het landschap, de eigendomsverhoudingen, het gebruik en de waarde van de grond, rechten op gronden en wateren, de ontwikkeling van de landbouw en de geschiedenis van huizen en andere gebouwen. Maar veel vaker nog wordt dit materiaal geraadpleegd om een beeld te krijgen van het eigen dorp en zijn omgeving in het begin van de vorige eeuw. Of om vast te stellen waar mensen (bijvoorbeeld de eigen familie) woonden of bezittingen hadden.

In een aantal provincies zijn vanaf circa 1990 projecten gestart om deze unieke bron voor een breed publiek toegankelijk te maken. Dit wordt gezien als een belangrijke stimulans voor het lokaal en regionaal historisch onderzoek. Raadpleging van de bron is anders slechts op één plaats mogelijk. Wat de provincie Utrecht betreft is dit het Utrechts Archief. Bovendien is het oorspronkelijke materiaal moeilijk leesbaar en niet gebruikersvriendelijk ingericht.

De werkgroep, later stichting

In 1992 is de Werkgroep kadastrale atlas provincie Utrecht gevormd, bestaande uit vertegenwoordigers van Het Utrechts Archief, de Stichting Publikaties OudUtrecht (SPOU), het Kadaster Utrecht, de Stichting Stichtse Geschiedenis (SSG) en de Provinciale Archiefinspectie. De werkgroep maakte een opzet voor het project, liet een programma voor de invoer van de OAT's schrijven, wist een startsubsidie te verwerven en legde contacten met lokale archiefdiensten en historische verenigingen. Begin 1995 werd een projectcoördinator aangesteld. In 2005 werd de werkgroep omgezet in een stichting. Het lag in de bedoeling dat voor alle circa 36 gemeenten die

op dat moment bestonden een uitgave in druk zou verschijnen als coproductie van de werkgroep en de lokale instellingen. Afhankelijk van de belangstelling en medewerking ter plaatse werd een planning gemaakt. Eind 2006 heeft dit geresulteerd in de publicatie van atlassen van de gemeenten Renswoude, Zeist, Leusden, Doorn, De Bilt, Utrecht, Harmelen, Rhenen, Nieuwegein, VleutenDe Meern, Bunschoten en Amerongen. Van de gemeenten Loenen, Woerden, Vianen en Maartensdijk zijn nog uitgaven in voorbereiding. De publicaties vergen een grote arbeidsintensiteit, waardoor de verschijningsfrequentie relatief laag is. Tegelijkertijd biedt de komst van het internet een alternatief dat het mogelijk maakt de kadastrale administratie nog veel beter en gebruikersvriendelijker voor een groot publiek toegankelijk te maken. Daardoor werd de stichting gewongen een radicale aanpassing van de oorspronkelijke opzet van het project door te voeren. Na de verschijning van het deel Maartensdijk zal zij geen publicaties in druk meer verzorgen. In plaats hiervan is een plan ontwikkeld dat uiteindelijk moet leiden tot de beschikbaarstelling via het internet van de kadastrale administratie van 1832 van alle gemeenten in de provincie Utrecht.

Proefgemeenten

Amersfoort en Hoogland hebben in dit kader als proefgemeenten gediend. Dit gebeurde in nauwe samenwerking met de Oudheidkundige Vereniging Flehite en het Archief Eemland, die de benodigde fondsen bijeenbrachten en ook op diverse andere manieren aan het welslagen van het project hebben bijgedragen. Voor de realisatie van de website heeft de stichting dankbaar gebruik kunnen maken van de grote ervaring en expertise van de Fryske Akademie te Leeuwarden, die al eerder via het project Hisgis de kadastrale administratie van Friesland op het net had gebracht. Deze instelling verzorgde tevens de uitbesteding van de digitalisering van de minuutplannen aan het Indiase bedrijf DSM Soft (P) Ltd. te Chennai en het verder gebruiksklaar maken van de site. De OATgegevens zijn ingevoerd door H.P. Deys, A. Moraal, R. Robbertsen, C. Sjamaar en D.J. Wijmer. De inleidende tekst over de geschiedenis en taken van het Kadaster is van de hand van D.T. Koen, medewerker van Het Utrechts Archief. De inleidende teksten over Amersfoort en Hoogland werden geschreven door A.F.M. Reichgelt, medewerker van Archief Eemland.

Digitale kadastrale atlas gecorrigeerd

Begin mei 2007 is de koppeling tussen de kadasterkaart uit 1832 en de luchtfoto uit 2006 aangepast. Op de Digitale Kadastrale Atlas, die sinds eind maart online is, is de Amersfoortse kadasterkaart uit 1832 te bekijken met latere kaarten en afbeeldingen als tweede 'laag'. De kaart uit 1832 was echter niet goed afgestemd op de luchtfoto uit 2006 waardoor een verschil van een meter of 40 tussen de twee lagen ontstond. Archief Eemland heeft hierover de nodige reacties van webbezoekers gekregen, hetgeen zeer begrijpelijk is. Vooral voor wat betreft de binnenstad met dichte bebouwing waren de afwijkingen erg storend. De onnauwkeurigheden zijn gecorrigeerd. In één oogopslag wordt nu getoond hoe de stad er in het begin van de 19e eeuw uitzag in vergelijking met het hedendaagse Amersfoort. Bovendien is, wanneer in het hoofdscherm in de optie Lagen de laag Afbeeldingen wordt geactiveerd, in één oogopslag te zien aan welke percelen een foto of manuscriptkaart is gekoppeld. De betreffende percelen zijn in deze optie namelijk geel gekleurd en hebben een blauwe rand.

Historische tijdbalk van Amersfoort online

De tweede ontsluiting van een nieuwe digitale bron vond plaats op 20 april 2007 met de feestelijke presentatie van de Tijdbalk van Amersfoort. De website werd om 16.30 uur formeel geopend door de burgermeester, mevrouw A. van VlietKuiper, en is om 18.00 uur online gegaan. Met deze website heeft Amersfoort een soort van 'Wikipedia' voor de Amersfoortse geschiedenis binnen handbereik. In de vorm van een overzichtelijke tijdbalk komen kort en kernachtig alle belangrijke historische evenementen, personen en gebeurtenissen op het scherm. Maar ook de functionaliteit van de website, de wijze van navigeren door de verschillende lagen is uiterst gemakkelijk en publieksvriendelijk.

De initiatiefnemer is Jan Lodewijks. Begonnen als hobby in een Wordbestand is het project uitgegroeid tot wat het nu is, een volwaardig product waar menigeen jaloers op zal zijn. De directeur van Archief Eemland, Alice van Diepen, is van mening dat zo'n webtoepassing een prachtig instrument is om geschiedenis dicht bij mensen te brengen. Het feit dat het initiatief bij vrijwilligers ligt laat zien dat de tijd dat instellingen als musea en archieven patent hadden op het aanbod van informatie voorbij is. Publiek is niet langer louter passief consumptief, maar vervult in

toenemende mate een actieve rol door te reageren op de inhoud van een website, verbeteringen voor te stellen of daadwerkelijk als producent van nieuwe content te functioneren.

Deze website is daarvan een prachtig voorbeeld. De heren Lodewijks en Johan Volkers, die de technische kant van de website verzorgde, hebben er heel veel vrije uren aan besteed. Maar, en daarin zit de grote kracht van het project, zij realiseerden zich dat het belangrijk is om niet op een eilandje te opereren. Ze hebben contact gezocht met historische partners in de stad, de Oudheidkundige vereniging Flehite en Archief Eemland. Vanwege de continuïteit van de website, maar ook in verband met de inhoudelijke uitontwikkeling. De Tijdbalk is te vinden op www.tijdbalkamersfoort.nl.

In de nabije toekomst wordt de Tijdbalk ondergebracht op de website www.historischamersfoort.nl van de Oudheidkundige Vereniging Flehite. De Vereniging zal de redactie en het onderhoud van de Tijdbalk verzorgen. Archief Eemland heeft zijn medewerking toegezegd.

De basis van de website is een tijdbalk, ook wel tijdlijn genoemd. Deze geeft chronologisch, per eeuw (vanaf de 8e) en per periode / jaar / datum, een korte omschrijving van feiten en gebeurtenissen. De aparte sortering op onderwerpen, de zoekfunctie en de vele doorverbindingen naar informatie op het internet (via web of hyperlinks) ondersteunen de doelstelling. Extra informatie verschijnt in een apart venster bij nagenoeg alle gebeurtenissen door het jaartal of de gebeurtenis aan te klikken. Aldaar staan ook de web / hyperlinks. De bruine links geven toegang tot aanvullende informatie op het internet. De andere bruine, cursieve links zijn interne verbindingen naar informatie op de website. Enkele onderwerpen en gebeurtenissen worden toegelicht met een illustratie. Amersfoort wordt ook geplaatst binnen de geschiedenis van 'Nederland' en de 'wereld'.

De inhoud van de website berust hoofdzakelijk op literatuurstudie. De geraadpleegde literatuur wordt als bronnenlijst gepresenteerd. Deze lijst is alfabetisch te sorteren op titel of auteur en op jaar. Verdere bronnen zijn personen, illustraties, teksten, archiefstukken, kranten, beeld en geluid. Alle informatie wordt voorzien van een bronvermelding.

De website geeft zicht op het 'wie, wat, waar en wanneer'. Het 'hoe en waarom' bij een feit of gebeurtenis wordt (kan) in dit verband meestal niet (worden) gegeven. Wilt u meer details over de historie van Amersfoort, bijvoorbeeld over aanleiding, oorzaak en gevolg van een gebeurtenis, dan wordt verdere literatuurstudie en een bezoek aan Archief Eemland aanbevolen.

Oostgelderse Contactdag 2007

voor Genealogie, Boerderij en Streekgeschiedenis

Op 15 september 2007 – de derde zaterdag in september – wordt voor de vijfde keer in Groenlo de Oostgelderse Contactdag voor Genealogie, Boerderij en Streekgeschiedenis gehouden.

Traditiegetrouw is dit de dag van de Oostgelderse Contactdag. Op deze dag kunnen mensen die zich bezighouden met genealogie, boerderij en streekgeschiedenis in OostGelderland zien wat voor informatie op dit gebied allemaal beschikbaar is. Ook kunnen de bezoekers op ongedwongen wijze met elkaar in contact komen om informatie uit te wisselen.

In OostGelderland zijn familienamen vaak afgeleid van boerderijnamen. Veel onderzoekers willen daarom graag weten of er nog iets terug te vinden is over de boerderij waar hun voorouders hun naam aan ontleenden of waar ze hebben gewoond. Op deze Contactdag wordt daarom speciaal aandacht besteed aan bronnen die iets kunnen vertellen over boerderijen in OostGelderland en hun geschiedenis en alles wat daar verder mee samenhangt.

Als standhouders zijn op deze dag aanwezig genealogische, oudheidkundige en cultuurhistorische verenigingen, musea die zich bezighouden met boerderijgeschiedenis, uitgevers van (streek)geschiedenis, archieven, bibliotheken, aanbieders van genealogische computerprogramma's, antiquariaten, enz. Op deze Contactdag treft u standhouders uit Nederland aan maar ook een aantal uit het Duitse grensgebied. In de voorgaande eeuwen waren er namelijk nogal wat grensoverschrijdende contacten, ook in familieverband.

De Contactdag wordt gehouden in het Cultureel Centrum De Bron in Groenlo, de voormalige kerk op de hoek BuitenschansRuurloseweg. Bezoekers zijn welkom van 10.00 tot 16.00 uur. De toegang is evenals de vorige keren weer gratis. Deze Contactdag wordt gezamenlijk georganiseerd door de volgende organisaties:

Oostgelderse Stichting voor Genealogie en Boerderijonderzoek (OSGB); Nederlandse Genealogische Vereniging, afdeling Achterhoek en Liemers; Oudheidkundige Vereniging Groenlo; Landeskundliches Institut in Vreden, Duitsland.

Voor nadere inlichtingen over deze Oostgelderse Contactdag kunt u terecht bij de voorzitter van de Werkgroep Ben Verheij, tel. 05444462032 (email: btmverheij@planel.nl) of Johan Hiddink, tel. 0318618618 (email: jenghiddink@hetnet.nl).

Samenwerking met HCC!

De NGVafdeling Amersfoort en Omstreken werkt samen met HCC!GENEALOGIE en HCC!UTRECHT afdeling Amersfoort.

Elke derde maandag van de maand organiseert de HCC! een inloopavond. Zie voor het gevarieerde programma <http://amersfoort.hccutrecht.nl> of de website van hcc!genealogie: www.genealogie.hccnet.nl.

U bent als NGVlid van harte welkom:

- * iedere derde maandag van de maand. Zie agenda <http://amersfoort.hccutrecht.nl>
- * locatie: Meridiaan College, vestiging 't Hooghe Landt, Trompetstraat 1, Amersfoort
- * zaal geopend van 19:30 tot 22:30 uur

Er is altijd iemand van hcc!genealogie aanwezig, meestal ons bestuurslid Cor van Rooij en soms een plaatsvervanger.

Uw vragen kunnen gaan over:

- * genealogie
- * genealogische programma's
- * website (beginners)

Heeft u specifieke vragen breng dan ook wat mee op een memorystick zodat we samen kunnen kijken. En alles op computergebied: van fotobewerking, media tot basic.

Nieuws van de afdelingsbibliotheek

Helaas is van bibliotheekzijde weinig nieuws te melden. Dit jaar zijn – tot nu toe – slechts twee boeken uitgeleend.

Geschonken door de heer H. van Woudenberg te Barneveld:

Voskuilen Deel 1 en 2, zie toelichting in ons periodiek jrg.16 (2007) nr.2, blz.73/74

Geschonken door de heer J. A. Uitenbogaart te Amersfoort:

730 *G.M. kwadraat (2007) nr.1*

Geschonken door de heer W. C. L. van Kalleveen te Bennekom:

973 *Dit is boek "Bennekom"*, zeer uitgebreid beeld van de geschiedenis van Bennekom met vele illustraties.

Voorts ontvingen wij vele edities van periodieken van andere NGVafdelingen, historische verenigingen of stichtingen.

Met dank aan de schenkers

G. G. M. van der Kroon, tel. 033 4942496